

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки та фінансів

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

і контрольні завдання щодо виконання практичних занять
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня

з дисципліни	<u>«Економіка підприємства»</u>
галузі знань	<u>01 «Освіта/ Педагогіка»</u>
спеціальність	<u>015 «Професійна освіта (Економіка)»</u>
освітньо-професійна програма	<u>«Професійна освіта (Економіка)»</u>

Методичні рекомендації і контрольні завдання щодо виконання практичних занять з дисципліни «Економіка підприємства» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» зі спеціальності 015 «Професійна освіта (Економіка)» за освітньо-професійною програмою 015 «Професійна освіта (Економіка)». - Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2019. - 60 с.

Укладач: к.е.н., доцент Адвокатова Н.О.

Рецензент: Повод Т.М., к.е.н., доцент

ЗАТВЕРДЖЕНО: на засіданні кафедри економіки та фінансів

Протокол № 1 від 27.08.2019 р.

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Економіка підприємства» охоплює усі ключові аспекти прикладної економіки, організації та забезпечення ефективного господарювання на рівні основної структурної ланки економічної системи, формує необхідну сукупність теоретичних і практичних знань з управління підприємствами та організаціями на сучасному етапі розвитку економіки України.

Навчальна дисципліна призначена для формування у здобувачів вищої освіти здатності самостійно мислити, приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні підприємств та організацій.

Предмет економіки підприємства включає вивчення теорії та практики господарювання на рівні підприємства; певних форм і методів господарювання, принципів формування й використання виробничого потенціалу; взаємодії всіх видів ресурсів; організації та ефективності господарсько-комерційної діяльності підприємства.

Завдання дисципліни:

- сформувати у слухачів глибоке розуміння господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах сучасних підприємств;
- закріпити у слухачів комплекс економічних знань здобутих з інших навчальних дисциплін загальноекономічного характеру;
- забезпечити засвоєння сучасних досягнень теорії та практики управління підприємствами та організаціями, як відкритими соціально-економічними утвореннями;
- сформувати здатність самостійно мислити, ідентифікувати та аналізувати господарські процеси та проблеми, приймати управлінські рішення;
- сформувати здатність проводити комплексні економічні розрахунки з метою обґрунтування управлінських рішень та виявлення резервів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств;
- забезпечити засвоєння основ організації господарської діяльності підприємств, бізнес-проекування, маркетингових досліджень, фінансового аналізу та інших напрямків подальшої освіти.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти оволодіють загальними компетенціями:

- здатність до пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел;
- здатність розробляти та управляти проектами;
- здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт;
- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, застосовувати знання в практичних ситуаціях;

фаховими компетенціями:

- здатність застосовувати нові підходи до аналізу, прогнозування, критичного осмислення проблем у професійній діяльності та прийняття рішень у складних непередбачуваних умовах;
- здатність розробляти і керувати проектами у галузі відповідно до спеціалізації, здійснювати їх інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове забезпечення;
- здатність реалізувати управлінські рішення щодо забезпечення конкурентоспроможності в економіці;

а також отримують програмні результати навчання:

- уміти використовувати економічні результати у професійній діяльності;
- уміти ефективно формувати комунікаційну стратегію, здійснювати ділову комунікацію і доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, обґрунтовуючи й узагальнюючи інформацію для фахівців та широкого загалу;
- збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних завдань;

- обґрунтовувати ідеї та обирати інноваційні рішення, програмне забезпечення та інструменти у соціально-економічній та освітній діяльності;
- оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень;
- знати принципи управління персоналом та ресурсами, основні підходи до прийняття рішень й упровадження сучасних систем освіти у професійній діяльності відповідно до спеціалізації в умовах глобалізаційних процесів;
- застосовувати наукові підходи до формування та обґрунтування ефективних стратегій в економічній та освітній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки. У межах дисципліни "Економіка підприємства" здобувачі вищої освіти отримують інформацію, необхідну для розуміння діяльності підприємства, а також для аналізу його діяльності.

Дисципліна "Економіка підприємства" дозволяє доповнити знання з дисциплін: "Конкурентоспроможність підприємства", "Стратегічне управління підприємством", "Інноваційний розвиток підприємства" та інші.

Навчальний курс дисципліни "Економіка підприємства" містить сім тем загальною кількістю годин – 120, 4 кредитів ЄКТС.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		для ДФН	для ЗФН
1	Тема 2. ВИДИ ПІДПРИЄМСТВ, ЇХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ	1	-
2	Тема 3. ТОВАРНА ТА ЦІНОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА	1	1
3	Тема 4. ОСНОВНИЙ І ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ	2	1
4	Виконання рубіжної контрольної роботи 1	2	2
5	Тема 5. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА, ПРОДУКТИВНІСТЬ І ОПЛАТА ПРАЦІ	1	1
6	Тема 6. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА	1	1
7	Тема 7. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	2	2
8	Виконання рубіжної контрольної роботи 2	2	2
Разом		12	10

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

Мета заняття: ознайомлення студентів з сутністю, основними функціями та видами підприємництва. Розгляд класичної та інноваційної моделі підприємництва. Значення підприємницької діяльності для функціонування ефективної системи господарювання. Ознайомлення з видами підприємств та їх організаційно-правовими формами. Класифікація і структура підприємств.

Питання до обговорення:

1. Види підприємств, їх організаційно-правові форми
2. Класифікація і структура підприємств.
3. Ринкове середовище господарювання підприємств та організацій.

Практична частина:

Тести:

1. До прямого державного регулювання діяльності підприємств відносять:

- а) встановлення тарифної системи оплати праці;
- б) державний контроль за якістю продукції;
- в) державне регулювання фонду оплати праці;
- г) розробка положень підприємницького права.

2. Непряме регулювання діяльності підприємств здійснюється у формі:

- а) виконання умов соціального законодавства;
- б) контролю за якістю продукції;
- в) укладання колективних договорів;
- г) державної реєстрації створення підприємств.

3. Державне регулювання підприємництва – це:

- а) обмеження у здійсненні підприємницької діяльності;
- б) визначення суб'єктів підприємницької діяльності;
- в) регламентація поведінки суб'єктів підприємницької діяльності.

4. Що є передумовою припинення підприємницької діяльності відповідно до Господарського Кодексу України:

- а) власна ініціатива підприємця;
- б) закінчення строку дії ліцензії;
- в) припинення існування підприємця;
- г) рішення суду у випадках, передбачених Господарським Кодексом та іншими законами;
- д) все перелічене є вірним.

Задача 1. Ви підприємець, що має намір відкрити мале підприємство з виробництва столярних виробів. Придбання устаткування обійдеться у 50 000 грн., які за альтернативного використання могли б щорічно забезпечувати 5 000 грн. доходу. Устаткування розраховане на 10 років роботи. Найм працівників становить 2 100 грн. щомісяця, річна орендна плата – 4000 грн., а закупівля сировини, матеріалів, електроенергії – 15 000 грн. на рік. За розрахунками, сукупна річна виручка становитиме 69 300 грн. На аналогічному підприємстві вам пропонують зайняти вакантну посаду менеджера з заробітною платою у розмірі 4 200 грн. на рік.

Розрахуйте величину бухгалтерського і економічного прибутків підприємства.

Розв'язок:

Бухгалтерські витрати розраховуються за формулою:

$$V_{\text{бух}} = A + \text{ОР} + \text{ЗП} + \text{МВ},$$

де $V_{\text{бух}}$ – бухгалтерські витрати підприємства, грн.;

A – амортизаційні відрахування, грн.;

ОР – розмір орендної плати, грн.;

ЗП – витрати на заробітну плату найманих працівників, грн.;

МВ – матеріальні витрати, грн.

$$V_{\text{бух}} = \left(\frac{50\,000}{10} + 4\,000 \right) + (2\,100 \cdot 12 + 150\,000) = 49\,200 \text{ грн.}$$

Тоді бухгалтерський прибуток становить:

$$\text{Пр}_{\text{бух}} = \text{Вр} - V_{\text{бух}},$$

де $\text{Пр}_{\text{бух}}$ – бухгалтерський прибуток підприємства, грн.;

Вр – виручка від реалізації продукції, грн.;

$V_{\text{бух}}$ – бухгалтерські витрати підприємства, грн.

$$\text{Пр}_{\text{бух}} = 69\,300 - 49\,200 = 20\,100 \text{ грн.}$$

Економічний прибуток розраховується як різниця між виручкою і сукупними витратами:

$$\text{Пр}_{\text{ек}} = \text{Вр} - \text{ПС},$$

де $\text{Пр}_{\text{ек}}$ – економічний прибуток підприємства, грн.;

Вр – виручка від реалізації продукції, грн.;

ПС – сукупні витрати, грн.

$$\text{ПС} = V_{\text{бух}} + V_{\text{н.я}},$$

де ПС – сукупні витрати, грн.

$V_{\text{бух}}$ – бухгалтерські витрати підприємства, грн.;

$V_{\text{н.я}}$ – неявні витрати, грн.

$$V_{\text{н.я}} = 5\,000 + 4\,200 = 9\,200 \text{ грн.};$$

$$\text{ПС} = 49\,200 + 9\,200 = 58\,400 \text{ грн.};$$

$$\text{Пр}_{\text{ек}} = 69\,300 - 58\,400 = 10\,900 \text{ грн.},$$

$$\text{або } \text{Пр}_{\text{ек}} = \text{Пр}_{\text{бух}} - V_{\text{н.я}} = 20\,100 - 9\,200 = 10\,900 \text{ грн.}$$

Задача 2. Ви незалежний консультант з економічних питань. вашими порадами постійно користуються підприємства, що працюють в умовах досконало конкурентного ринку. Надана ними інформація є неповною, але Ваші знання дозволяють дати певні рекомендації для кожного випадку (табл. 1).

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку економічних показників для аграрних підприємств

Підприємства	Ціна, грн./ц	Виручка, грн.	Граничний дохід, грн.	Обсяг виробництва, ц	Витрати				Прибуток (збиток), грн.
					сукупні, грн.	граничні, грн./ц	середні, грн./ц	середні змінні, грн./ц	
ТОВ "Сад"	4,0			2000	7400	2,9		3,2	
СФГ "Мир"	5,9			10000		5,9	4,7	4,2	
ВАТ "Мрія"		40000		4000		10	10	8,7	
СК "Дружба"			25,0	100	3500	26	35,0	23,9	
ТОВ "Зоря"	9,0			500		9,0	15	12	

Визначте необхідні вам дані й відповідно до ситуації оберіть для кожного підприємства одну з наступних рекомендацій, яка дозволить оптимізувати її стан:

1. Збільшити обсяг виробництва.
2. Зменшити обсяг виробництва.
3. Припинити виробництво.
4. Залишити галузь.
5. Не змінювати обсяг виробництва.

Поясніть ваше рішення відносно кожного підприємства.

Розв'язок:

Заповнимо таблицю 2, використовуючи наступні формули:

$$V_p = C \cdot O_p,$$

де V_p – виручка від реалізації продукції, грн.;

C – ціна реалізації продукції, грн./ц;

O_p – обсяг реалізації, ц.

За умов конкурентного ринку ціна дорівнює граничному доходу.

Сукупні витрати розраховуються за формулою:

$$P_c = C \cdot O_p,$$

де P_c – сукупні витрати підприємства, грн.;

C – середні витрати (собівартість), грн./ц;

O_p – обсяг реалізації, ц.

Прибуток підприємства:

$$Pr (- Pr) = V_p - P_c,$$

де $Pr (- Pr)$ – прибуток (збиток) підприємства, грн.;

V_p – виручка від реалізації продукції, грн.;

P_c – сукупні витрати підприємства, грн.

Таблиця 2

Економічні показники діяльності окремих аграрних підприємств

Підприємства	Ціна, грн./ц	Виручка, грн.	Граничний дохід, грн.	Обсяг виробництва, ц	Витрати				Прибуток (збиток), грн.
					сукупні, грн.	граничні, грн./ц	середні, грн./ц	середні змінні, грн./ц	
ТОВ "Сад"	4,0	8000	4,0	2000	7400	2,9	3,7	3,2	600
СФГ "Мир"	5,9	59000	5,9	10000	47000	5,9	4,7	4,2	12000
ВАТ "Мрія"	10,0	40000	10,0	4000	40000	10	10	8,7	0
СК "Дружба"	25,0	2500	25,0	100	3500	26	35,0	23,9	- 1000
ТОВ "Зоря"	9,0	4500	9,0	500	7500	9,0	15	12	- 3000

ТОВ "Сад" – збільшити обсяг виробництва для максимізації прибутку, оскільки граничний дохід перевищує граничні витрати.

СФГ "Мир" – обсяг виробництва не змінювати, оскільки підприємство максимізує прибуток граничний дохід дорівнює граничним витратам.

ВАТ "Мрія" – обсяг виробництва не змінювати, граничний дохід дорівнює граничним витратам, підприємство беззбиткове.

СК "Дружба" – зменшити обсяг виробництва для мінімізації збитків, оскільки граничні витрати більші за граничний дохід.

ТОВ "Зоря" – припинити виробництво, оскільки ціна менше середніх змінних витрат.

Задача 3. Проведене дослідження при створенні нового підприємства дало змогу підприємцю зробити висновок про доцільність заснування малого підприємства, аналогічного до вже існуючого. Товарооборот аналогічного підприємства за рік становить 270 тис. грн., тривалість одного обороту – 60 днів. На відміну від конкурента, у підприємця, за розрахунками, тривалість одного обороту становитиме 40 днів.

Яку мінімальну суму грошей необхідно мати підприємцеві для започаткування діяльності за умов досягнення величини річного товарообороту конкурента? Які переваги отримає підприємець на другий рік діяльності порівняно з конкурентом?

Розв'язок:

1. Визначимо кількість обертів грошових коштів у підприємства-конкурента:

$$K_{об} = \frac{360}{T_{об}},$$

де $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотних коштів;

$T_{об}$ – тривалість одного обороту, днів.

$$K_{об} = \frac{360}{60} = 6 \text{ обертів.}$$

2. Визначимо суму грошей для здійснення першого обороту:

$$CO^1 = \frac{Vp}{K_{об}},$$

де CO^1 – сума грошей для здійснення першого обороту, грн.;

Vp – виручка від реалізації, грн.;

$K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотних коштів.

$$CO^1 = \frac{270\,000}{6} = 45\,000 \text{ грн.}$$

3. За умов досягнення запланованих результатів діяльності підприємства, кількість оборотів дорівнюватиме:

$$K_{об}^{пл} = \frac{360}{40} = 9 \text{ оборотів.}$$

4. Сума коштів, яка необхідна для започаткування підприємницької справи за цих умов, становитиме:

$$CO_{пл} = \frac{270\,000}{9} = 30\,000 \text{ грн.}$$

5. Сума вивільнених коштів порівняно з конкурентом становитиме:

$$\Delta CO = CO^1 - CO_{пл},$$

де ΔCO – сума вивільнених коштів порівняно з конкурентом, грн.;

CO^1 – сума грошей для здійснення першого обороту, грн.;

$CO_{пл}$ – планова сума коштів, необхідна для започаткування підприємницької справи, грн.

$$\Delta CO = 45\,000 - 30\,000 = 15\,000 \text{ грн.}$$

6. На другий рік діяльності підприємець матиме переваги у величині річного товарообігу:

$$\Delta Br = \Delta CO \cdot K_{об}^{пл},$$

де ΔBr – додаткова сума виручки, грн.;

ΔCO – сума вивільнених коштів порівняно з конкурентом, грн.;

$K_{об}^{пл}$ – плановий коефіцієнт оборотності оборотних коштів.

$$\Delta Br = 15\,000 \cdot 9 = 135\,000 \text{ грн.}$$

Таким чином, підприємцю необхідно 30 000 грн. для відкриття власної справи, щоб досягти величини річного товарообороту конкурента.

Задача 4. Річний обсяг реалізації продукції становить 2500 тис. грн., постійні витрати підприємства за рік – 600 тис. грн., прибуток – 400 тис. грн. Визначити термін окупності постійних витрат.

Розв'язок:

Визначимо суму маржинального доходу і його частку в загальній виручці:

$$MD = PV + Pr,$$

де MD – маржинальний дохід, грн.;

PV – сума постійних витрат підприємства, грн.;

Pr – прибуток підприємства від реалізації продукції, грн.

$$MD = 600 + 400 = 1\,000 \text{ тис. грн.}$$

Частка маржинального доходу у загальній виручці визначається за формулою:

$$Ч_{MD} = \frac{MD}{Br},$$

де $Ч_{MD}$ – частка маржинального доходу у загальній виручці, коефіцієнт;

MD – маржинальний дохід, грн.;

Br – виручка від реалізації продукції, грн.

$$Ч_{MD} = \frac{1\,000}{2\,500} = 0,4.$$

Беззбитковий обсяг реалізації розраховується за формулою:

$$TB = \frac{PV}{Ч_{MD}},$$

де TB – беззбитковий обсяг реалізації продукції, грн.;

PV – сума постійних витрат підприємства, грн.;

$Ч_{MD}$ – частка маржинального доходу у загальній виручці, коефіцієнт.

$$ТБ = \frac{600}{0,4} = 1\,500 \text{ тис. грн.}$$

Термін окупності постійних витрат становить:

$$Т_{ок}^{ПВ} = \frac{12 \cdot ТБ}{ОР},$$

де $Т_{ок}^{ПВ}$ – термін окупності постійних витрат, місяців;

12 – кількість місяців у році;

ТБ – беззбитковий обсяг реалізації продукції, грн.;

ОР – річний обсяг реалізації продукції, грн.

$$Т_{ок} = \frac{12 \cdot 1\,500}{2\,500} = 7,2 \text{ місяці.}$$

Задача 5. Припустимо, що ціна реалізації цукрових буряків зменшилися з 20 до 19 грн., питомі змінні витрати – з 12 до 10 грн., сума постійних – з 4 000 до 3 600 грн., а обсяг виробництва – з 1 000 до 920 ц. Розрахувати нову точку беззбитковості реалізації та визначити чинники, що на неї впливають.

Розв'язок:

Нова точка беззбитковості становить:

$$ТБ = \frac{ПВ}{Ц - \pi^{ЗВ}},$$

де ТБ – точка беззбитковості, ц;

ПВ – сума постійних витрат на виробництво продукції, грн.;

Ц – ціна реалізації продукції, грн./ц;

$\pi^{ЗВ}$ – питомі змінні витрати, грн./ц.

$$ТБ = \frac{3\,600}{19 - 10} = 400 \text{ ц.}$$

Способом ланцюгової підстановки можна визначити вплив кожного чинника на зміну беззбиткового обсягу реалізації:

$$Т_0 = \frac{4\,000}{20 - 12} = 500 \text{ ц;}$$

$$Т_{ум.1} = \frac{3\,600}{20 - 12} = 450 \text{ ц;}$$

$$Т_{ум.2} = \frac{3\,600}{19 - 12} = 514 \text{ ц;}$$

$$Т_{\phi} = \frac{3\,600}{19 - 10} = 400 \text{ ц.}$$

Зміна точки беззбитковості за рахунок:

1. Суми постійних витрат:

$$\begin{aligned} \Delta ТБ^{ПВ} &= Т_{ум.1} - Т_0, \\ \Delta ТБ^{ПВ} &= 450 - 500 = -50 \text{ ц.} \end{aligned}$$

2. Ціни реалізації продукції:

$$\begin{aligned} \Delta ТБ^Ц &= Т_{ум.2} - Т_{ум.1}, \\ \Delta ТБ^Ц &= 514 - 450 = 64 \text{ ц.} \end{aligned}$$

3. Питомих змінних витрат:

$$\begin{aligned} \Delta ТБ^{ЗВ} &= Т_{\phi} - Т_{ум.2}, \\ \Delta ТБ^{ЗВ} &= 400 - 514 = -114 \text{ ц.} \end{aligned}$$

4. Перевірка розрахунку:

$$\begin{aligned} \Delta ТБ &= \Delta ТБ^{ПВ} + \Delta ТБ^Ц + \Delta ТБ^{ЗВ}, \\ \Delta ТБ &= -50 + 64 - 114 = -100 \text{ ц.} \end{aligned}$$

Для факторного аналізу зони безпеки підприємства можна використовувати наступну модель:

$$ЗБ = \frac{ОР - ТБ}{ОР} = \frac{ОР - \frac{ПВ}{Ц - \pi^{ЗВ}}}{ОР} \cdot 100 \%,$$

де ЗБ – зона безпеки підприємства, %;

ОР – кількість реалізованої продукції, ц;

ТБ – точка беззбитковості, ц;

ПВ – постійні витрати, грн.;

Ц – ціна одиниці продукції, грн./ц;

$\pi^{ЗВ}$ – питомі змінні витрати, грн./ц.

Послідовно замінюючи базовий рівень кожної складової даної формули на фактичний способом ланцюгової підстановки визначимо зону безпеки за рахунок обсягу реалізації, суми постійних витрат, ціни, питомих змінних витрат:

$$ЗБ_{пл} = \frac{1000 - 500}{1000} \cdot 100 \% = 50 \%;$$

$$ЗБ_{ум1} = \frac{920 - 500}{920} \cdot 100 \% = 45,6 \%;$$

$$ЗБ_{ум2} = \frac{920 - 450}{920} \cdot 100 \% = 51,1 \%;$$

$$ЗБ_{ум3} = \frac{920 - 514}{920} \cdot 100 \% = 44,1 \%;$$

$$ЗБ_{ф} = \frac{920 - 400}{920} \cdot 100 \% = 56,5 \%.$$

У цілому зона безпеки підприємства збільшилася на 6,5 %, у тому числі за рахунок зміни:

1. Обсягу реалізації:

$$\Delta ЗБ^{ОР} = ЗБ_{ум1} - ЗБ_{пл},$$

$$\Delta ЗБ^{ОР} = 45,6 - 50,0 = -4,4 \%.$$

2. Постійних витрат:

$$\Delta ЗБ^{ПВ} = ЗБ_{ум2} - ЗБ_{ум1},$$

$$\Delta ЗБ^{ПВ} = 51,1 - 45,6 = 5,5 \%.$$

3. Ціни продукції:

$$\Delta ЗБ^{Ц} = ЗБ_{ум3} - ЗБ_{ум2},$$

$$\Delta ЗБ^{Ц} = 44,1 - 51,1 = -7,0 \%.$$

4. Питомих змінних витрат:

$$\Delta ЗБ^{ЗВ} = ЗБ_{ф} - ЗБ_{ум3},$$

$$\Delta ЗБ^{ЗВ} = 56,5 - 44,1 = 12,4 \%.$$

Тема 3. Товарна та цінова політика підприємства.

Мета заняття: ознайомлення студентів з сутністю та функціями ринку. Визначення суб'єктів та об'єктів ринку. Пояснення взаємодії ринків в системі агропромислового комплексу. Розгляд грошових вимірників продукції: валова, товарна продукція. Охарактеризувати процес ціноутворення і ціни на сучасному етапі розвитку підприємства.

Питання до обговорення:

1. Сутність та функції ринку.

2. Охарактеризувати суб'єкти та об'єкти ринку.
3. Пояснити взаємодію ринків в системі агропромислового комплексу.
4. Розглянути грошові вимірники продукції: валова, товарна продукція.
5. Визначення товарної та цінової політики підприємства.

Практична частина:

Задача 1.

Валовий збір зернових культур у підприємстві – 70 тис. ц, у тому числі продано за контрактом – 30 тис. ц, на ринку – 5 тис. ц, працівникам – 2 тис. ц, насіння – 5 тис. ц, на відгодівлю худобі – 28 тис. ц. Визначити товарність зернових культур.

Розв'язок:

Товарність зернових культур:

$$P_{T_3} = \frac{OP_3}{OB_3} \cdot 100 \%,$$

де P_{T_3} – рівень товарності зерна, %;

OP_3 – обсяг реалізації зернових культур, ц;

OB_3 – обсяг виробництва зернових культур, ц.

$$P_{T_3} = \frac{30 + 5 + 2}{70} \cdot 100 = 52,9 \%.$$

Задача 2.

У підприємстві надій молока становить 40 тис. ц, у тому числі продано молокозаводу – 32 тис. ц, на ринку – 3 тис. ц, їдальні – 1 тис. ц, працівникам підприємства – 1 тис. ц, на випій телятам та іншим видам тварин – 3 тис. ц. Визначити товарність молока.

Розв'язок:

Товарність молока:

$$P_{T_M} = \frac{OP_M}{OB_M} \cdot 100 \%,$$

де P_{T_M} – рівень товарності молока, %;

OP_M – обсяг реалізації молока, ц;

OB_M – обсяг виробництва молока, ц.

$$P_{T_M} = \frac{32 + 3 + 1 + 1}{40} \cdot 100 = 92,5 \%.$$

Задача 3.

Визначити вартість валової продукції та собівартість продукції, якщо вартість уречевленої праці – 400 тис. грн., заробітна плата – 200 тис. грн., прибуток – 200 тис. грн.

Розв'язок:

1. Валова продукція:

$$ВП = МВ + ЗП + Пр,$$

де ВП – валова продукція підприємства, грн.;

МВ – матеріальні витрати, грн.;

ЗП – заробітна плата, грн.;

Пр – прибуток, грн.

$$ВП = 400 + 200 + 200 = 800 \text{ тис. грн.}$$

2. Собівартість:

$$С = МВ + ЗП,$$

де С – собівартість продукції, грн.;

МВ – матеріальні витрати, грн.;

ЗП – заробітна плата, грн.

$$C = 400 + 200 = 600 \text{ тис. грн.}$$

Задача 4.

Матеріальні витрати на виробництво продукції складають 6 140 грн. і мають 125 % окупності валовою продукцією. Визначити валову і чисту продукцію.

Розв'язок:

1. Валова продукція:

$$ВП = \frac{МВ \cdot ОК}{100},$$

де ВП – валова продукція підприємства, грн.;

МВ – матеріальні витрати на виробництво продукції, грн.;

ОК – окупність витрат валовою продукцією, %.

$$ВП = \frac{6140 \cdot 125}{100} = 7\,675 \text{ грн.}$$

2. Чиста продукція:

$$ЧсП = ВП - МВ,$$

де ЧсП – чиста продукція підприємства, грн.;

ВП – валова продукція підприємства, грн.;

МВ – матеріальні витрати на виробництво продукції, грн.

$$ЧсП = 7\,675 - 6\,140 = 1\,535 \text{ грн.}$$

Задача 5.

Виробнича програма переробного підприємства становить: готова продукція – 30 570 тис. грн.; товари культурно-побутового призначення і господарського вжитку – 294 тис. грн.; надано послуг – 380 тис. грн.; вартість реалізованої продукції – 182 тис. грн. Незавершене виробництво на початок року становило 115 тис. грн., на кінець року – 122 тис. грн. Залишки готової продукції на складах на початок року – 80 тис. грн., на кінець року – 66 тис. грн. Визначити вартість валової, товарної та реалізованої продукції.

Розв'язок:

1. Вартість товарної продукції:

$$ТП = \sum_{i=1}^n ОР_i \cdot Ц_i,$$

де ТП – товарна продукція підприємства, грн.;

ОР_i – обсяг реалізації *i*-го виду продукції, ц;

Ц_i – ціна реалізації *i*-го виду продукції, грн./ц.

$$ТП = 30\,570 + 294 + 380 + 182 = 31\,426 \text{ тис. грн.}$$

2. Вартість валової продукції:

$$ВП = ТП + НВ_k - НВ_n,$$

де ВП – валова продукція підприємства, грн.;

ТП – товарна продукція підприємства, грн.;

НВ_n, НВ_k – незавершене виробництво на початок та на кінець року відповідно, грн.

$$ВП = 31\,426 + (122 - 115) = 31\,433 \text{ тис. грн.}$$

3. Вартість реалізованої продукції:

$$РП = ВП + (ЗП_{п} - ЗП_{к}),$$

де РП – вартість реалізованої продукції, грн.;

ВП – валова продукція підприємства, грн.;

ЗП_п, ЗП_к – залишок готової продукції на початок і на кінець року відповідно, грн.

$$РП = 31\,426 + (80 - 66) = 31\,440 \text{ тис. грн.}$$

Задача 6.

Визначте ціну пропозиції на устаткування в Україні, якщо його собівартість 1 250 грн., плановий рівень рентабельності виробництва – 25 %, ставка податку на додану вартість – 20 % оптової ціни підприємства, ставка торгівельної і постачально-збутової націнки – 25 % ціни виробництва.

Розв'язок:

1. Оптова ціна устаткування без ПДВ:

$$Ц_{опт} = С \cdot (1 + Р),$$

де Ц_{опт} – оптова ціна устаткування без ПДВ, грн.;

С – собівартість устаткування, грн.;

Р – рівень рентабельності виробництва, коефіцієнт.

$$Ц_{опт} = 1\,250 \cdot 1,25 = 1\,562,50 \text{ грн.}$$

2. Роздрібна ціна устаткування без ПДВ:

$$Ц_{роз} = Ц_{опт} \cdot (1 + Ст_{НЦ}),$$

де Ц_{роз} – роздрібна ціна устаткування без ПДВ, грн.;

Ц_{опт} – оптова ціна устаткування без ПДВ, грн.;

Ст_{НЦ} – ставка торгівельної і постачально-збутової націнки, коефіцієнт.

$$Ц_{роз} = 1\,562,50 \cdot 1,25 = 1\,953,13 \text{ грн.}$$

3. Ціна пропозиції устаткування:

$$Ц_{пр} = Ц_{роз} \cdot (1 + Ст_{ПДВ}),$$

де Ц_{пр} – ціна пропозиції устаткування, грн.;

Ц_{роз} – роздрібна ціна устаткування без ПДВ, грн.;

Ст_{ПДВ} – ставка податку на додану вартість, коефіцієнт.

$$Ц_{пр} = 1\,953,13 \cdot 1,2 = 2\,343,76 \text{ грн.}$$

Задача 7.

На приготування 100 кг фаршу для виробництва сосисок першого гатунку використовується сировина і матеріали на суму 1 700 грн. Вихід готової продукції складає 110 %. Крім того, на 100 кг сосисок витрачаються такі ресурси: вартість електроенергії складає 97 грн., витрати на заробітну плату – 154 грн. Загальновиробничі витрати встановлені у розмірі 10 % виробничих витрат. Від реалізації сосисок передбачається отримувати прибуток у розмірі 25 % від виробничої собівартості. Розрахувати виробничу собівартість 1 кг сосисок та можливу

гуртово-відпускну ціну.

Розв'язок:

1. Виробничі витрати на 100 кг сосисок:

витрати на сировину та матеріали:

$$B_M^{100} = \frac{B_M}{OB_{\%}},$$

де B_M^{100} – витрати сировини і матеріалів на 100 кг сосисок, грн.;

B_M – витрати сировини та матеріалів на 100 кг фаршу, грн.;

$OB_{\%}$ – вихід готової продукції, коефіцієнт.

$$B_M^{100} = \frac{1\,700}{1,1} = 1\,545,45 \text{ грн.};$$

загальновиробничі витрати:

$$BB_{з.вир} = (B_M^{100} + B_{ел} + B_{зп}) \cdot K_{з.вир},$$

де $BB_{з.вир}$ – загальновиробничі витрати, грн.;

B_M^{100} – витрати сировини і матеріалів на 100 кг сосисок, грн.;

$B_{ел}$ – витрати на електроенергію, грн.;

$B_{зп}$ – витрати на заробітну плату, грн.;

$K_{з.вир}$ – коефіцієнт загальновиробничих витрат.

$$BB_{з.вир} = (1\,545,45 + 97 + 154) \cdot 0,1 = 179,65 \text{ грн.}$$

всього витрат на 100 кг сосисок:

$$ПВ = B_M^{100} + B_{ел} + B_{зп} + B_{з.вир},$$

де $ПВ$ – сукупні витрати на виробництво 100 кг сосисок, грн.;

B_M^{100} – витрати сировини і матеріалів на 100 кг сосисок, грн.;

$B_{ел}$ – витрати на електроенергію, грн.;

$B_{зп}$ – витрати на заробітну плату, грн.;

$BB_{з.вир}$ – загальновиробничі витрати, грн.

$$ПВ = 1\,545,45 + 97 + 154 + 179,65 = 1\,976,1 \text{ грн.}$$

2. Собівартість виробництва 1 кг сосисок:

$$C = \frac{ПВ}{100},$$

де C – собівартість 1 кг сосисок, грн.;

$ПВ$ – сукупні витрати на виробництво 100 кг сосисок, грн.

$$C = \frac{1\,976,1}{100} = 19,76 \text{ грн./кг.}$$

3. Гуртово-відпускна ціна:

$$Ц_{гурт} = C \cdot (1 + P),$$

де $Ц_{гурт}$ – гуртово-відпускна ціна сосисок, грн.;

C – собівартість 1 кг сосисок, грн.

P – плановий рівень рентабельності виробництва, коефіцієнт.

$$Ц_{гурт} = 19,76 \cdot 1,25 = 24,7 \text{ грн./кг.}$$

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема 4. ОСНОВНИЙ І ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ

Мета заняття: розглянути класифікацію та структуру основного капіталу, охарактеризувати види грошової оцінки основних фондів, з'ясувати зміст амортизації основних фондів та методи її визначення, визначити показники ефективності використання основних виробничих фондів.

I. Питання до обговорення:

1. Сутність капіталу, його класифікація.
2. Характеристика основних виробничих фондів, їх склад і структура.
3. Особливості обліку й оцінки основних виробничих фондів.
4. Переоцінка основних виробничих фондів.
5. Поняття амортизації, методи нарахування амортизації об'єкта основних засобів.
6. Поняття зносу, методи його розрахунку.
7. Показники ефективності використання основних фондів.
8. Напрямки підвищення ефективності використання основних виробничих фондів підприємством.

II. Практична частина:

ТЕСТИ:

1. До чинників, що впливають на фізичний знос основних фондів, відносять:
 - а) їх склад за окремими елементами;
 - б) оплата праці;
 - в) ступінь зносу;
 - г) ціни на обладнання;
 - д) кваліфікація робітників.
2. Поняття «засоби виробництва» і «виробничі фонди»:
 - а) рівнозначні;
 - б) поняття «засоби виробництва» ширше, ніж поняття «виробничі фонди»;
 - в) поняття «виробничі фонди» ширше, ніж поняття «засоби виробництва»;
 - г) поняття економічно не пов'язані.
3. Виробнича потужність підприємства – це:
 - а) співвідношення основних фондів різних вікових груп в їх загальній вартості;
 - б) сукупність всіх видів ресурсів, якими володіє підприємство;
 - в) максимально можливий випуск продукції підприємством за певний проміжок часу і за певних організаційно-технічних умов;
 - г) всі відповіді вірні.
4. Коефіцієнт оновлення основних фондів визначається як відношення:
 - а) вартості введених фондів до вартості усіх фондів на кінець року;
 - б) вартості введених фондів до їх загальної вартості на початок року;
 - в) вартості введених фондів до середньорічної вартості усіх фондів.
5. Вкажіть метод прискореної амортизації основних фондів:
 - а) кумулятивний (суми чисел);
 - б) лінійний;
 - в) рівномірного списання.
6. Співвідношення питомої ваги основних фондів різних галузей до їх загальної вартості – це:
 - а) технологічна структура основних фондів;
 - б) структура основних фондів;
 - в) галузева структура основних фондів;
 - г) вікова структура основних фондів.
7. Кошти, що направляються на розширення відтворення основних фондів та об'єктів соціальної інфраструктури – це:

- а) прями інвестиції;
 - б) непрямі інвестиції;
 - в) виробничі інвестиції;
 - г) реальні інвестиції.
8. Виробнича програма обґрунтовується:
- а) обсягом капітальних вкладень;
 - б) виробничою потужністю;
 - в) потребою в продукції;
 - г) жодної вірної відповіді.
9. Витрати капіталу на розширене відтворення основних фондів визначаються як:
- а) інвестиції;
 - б) чисті капіталовкладення;
 - в) прями витрати;
 - г) пропорційні витрати.
10. Виробнича програма підприємства відображає:
- а) обсяг випуску продукції;
 - б) собівартість;
 - в) чисельність працюючих;
 - г) рентабельність виробництва.
11. Рентабельність виробничих фондів підприємства визначається:
- а) відношенням балансового прибутку до обсягу реалізації продукції;
 - б) відношення прибутку від реалізації до виручки від реалізації;
 - в) відношенням балансового прибутку до середньої вартості майна підприємства;
 - г) відношенням прибутку до середньої вартості основних фондів та матеріальних оборотних коштів.
12. До складу основних виробничих фондів підприємства включають такі матеріально-речові елементи:
- а) будівлі, споруди, передавальні пристрої, транспортні засоби;
 - б) будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини та обладнання (в тому числі силові машини та обладнання, лабораторне обладнання, вимірювальні та регулюючі прилади, обчислювальна техніка), незавершене виробництво, інструменти та знаряддя, транспортні засоби;
 - в) будівлі, споруди, передавальні пристрої, транспортні засоби, запаси сировини та матеріалів.
13. Які елементи включають до складу оборотних фондів підприємства:
- а) витрати майбутніх періодів;
 - б) залишки готової продукції;
 - в) грошові засоби на розрахунковому рахунку.
14. Коефіцієнт вибуття основних фондів – це:
- а) відношення вартості основних фондів, що вибули, до середньорічної вартості всіх фондів;
 - б) відношення вартості основних фондів, що вибули, до вартості всіх фондів на кінець року;
 - в) відношення вартості основних фондів, що вибули, до вартості всіх основних виробничих фондів на початок року.
15. Екстенсивне використання основних засобів характеризують:
- а) фондомісткість, фондвіддача;
 - б) коефіцієнт змінності, коефіцієнт залучення обладнання у виробництво;
 - в) фондоозброєність праці;
 - г) рентабельність основних фондів;
 - д) прибуток підприємства.

ЗАДАЧИ:*Задача 1.*

Визначте середньорічну вартість основних виробничих фондів підприємства. Вартість основних фондів на початок року становила 14 230 тис. грн., з 1.03 планового року вибувають засоби вартістю 825 тис. грн., а 1.06 планового року вводяться нові фонди вартістю 377 тис. грн.

Розв'язок

Середньорічна вартість основних виробничих фондів розраховується за формулою:

$$\text{ОсФ}_{\text{ср}} = \text{ОсФ}_{\text{п}} - \frac{\text{ОсФ}_{\text{виб}} \cdot T_{\text{м}}}{12} + \frac{\text{ОсФ}_{\text{над}} \cdot T_{\text{м}}}{12},$$

де: $\text{ОсФ}_{\text{ср}}$ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{п}}$ – основні фонди на початок року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{виб}}$ – вартість основних фондів, що вибула, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{над}}$ – вартість основних фондів, що надійшла, грн.;

$T_{\text{м}}$ – термін експлуатації відповідних фондів протягом року, місяці.

$$\text{ОсФ}_{\text{ср}} = 14\,230 - \frac{825 \cdot 2}{12} + \frac{377 \cdot 7}{12} = 14\,312,5 \text{ тис. грн.}$$

Задача 2.

Розрахувати показники руху основних фондів, якщо їх вартість на початок року становить 10 144 тис. грн., надійшло основних фондів – 2 143 тис. грн., вибуло – 894 тис. грн.

Розв'язок

1. Наявність основних фондів на кінець року:

$$\text{ОсФ}_{\text{к}} = \text{ОсФ}_{\text{п}} + \text{ОсФ}_{\text{над}} - \text{ОсФ}_{\text{виб}},$$

де:

$\text{ОсФ}_{\text{к}}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{п}}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{над}}$ – вартість основних фондів, що надійшла протягом року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{виб}}$ – вартість основних фондів, що вибула протягом року, грн.

$$\text{ОсФ}_{\text{к}} = 10\,144 + 2\,143 - 894 = 11\,393 \text{ тис. грн.}$$

2. Річний приріст:

$$\Delta \text{ОсФ} = \text{ОсФ}_{\text{к}} - \text{ОсФ}_{\text{п}},$$

де:

$\Delta \text{ОсФ}$ – річний приріст основних фондів, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{к}}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{п}}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

$$\Delta \text{ОсФ} = 11\,393 - 10\,144 = 1\,249 \text{ тис. грн.}$$

3. Коефіцієнт зростання основних фондів:

$$K_{\text{зр}} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{к}}}{\text{ОсФ}_{\text{п}}} \cdot 100 \%,$$

де

$K_{\text{зр}}$ – коефіцієнт зростання основних фондів, %;

$\text{ОсФ}_{\text{к}}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

$ОсФ_{п}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

$$K_{зр} = \frac{11\,393}{10\,144} \cdot 100 = 112,3\%.$$

4. Темп приросту основних фондів:

$$T_{пр} = \frac{\Delta ОсФ}{ОсФ_{п}} \cdot 100\%,$$

де

$T_{пр}$ – темп приросту основних фондів, %;

$\Delta ОсФ$ – річний приріст основних фондів, грн.;

$ОсФ_{п}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

$$T_{пр} = \frac{1\,249}{10\,144} \cdot 100 = 12,3\%.$$

5. Коефіцієнт відновлення основних фондів:

$$K_{від} = \frac{ОсФ_{над}}{ОсФ_{к}} \cdot 100\%,$$

де $K_{від}$ – коефіцієнт відновлення основних фондів, %;

$ОсФ_{над}$ – вартість основних фондів, що надійшла протягом року, грн.;

$ОсФ_{к}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

$$K_{від} = \frac{2\,143}{11\,393} \cdot 100 = 18,8\%.$$

6. Коефіцієнт вибуття основних фондів:

$$K_{виб} = \frac{ОсФ_{виб}}{ОсФ_{п}} \cdot 100\%,$$

де $K_{виб}$ – коефіцієнт вибуття основних фондів, %;

$ОсФ_{виб}$ – вартість основних фондів, що вибула протягом року, грн.;

$ОсФ_{п}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

$$K_{виб} = \frac{894}{10\,144} \cdot 100 = 8,8\%.$$

7. Термін оновлення основних фондів:

$$T_{он} = \frac{100}{K_{від} - K_{виб}},$$

де $T_{он}$ – термін оновлення основних фондів, років;

$K_{від}$ – коефіцієнт відновлення основних фондів, %;

$K_{виб}$ – коефіцієнт вибуття основних фондів, %.

$$T_{он} = \frac{100}{18,8 - 8,8} = 10 \text{ років.}$$

8. Коефіцієнт заміни (простого відтворення) основних фондів:

$$K_{пр.он} = \frac{ОсФ_{виб}}{ОсФ_{над}} \cdot 100\%,$$

де $K_{пр.он}$ – коефіцієнт заміни (простого відтворення) основних фондів, %;

$ОсФ_{виб}$ – вартість основних фондів, що вибули протягом року, грн.;

$ОсФ_{над}$ – вартість основних фондів, що надійшли протягом року, грн.

$$K_{пр.он} = \frac{894}{2\,143} \cdot 100 = 41,7\%.$$

9. Коефіцієнт розширеного відтворення основних фондів:

$$K_{\text{розон}} = \frac{\Delta \text{ОсФ}}{\text{ОсФ}_{\text{над}}},$$

де $K_{\text{розон}}$ – коефіцієнт розширеного відтворення основних фондів, %;

$\Delta \text{ОсФ}$ – річний приріст основних фондів, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{над}}$ – вартість основних фондів, що надійшла протягом року, грн.

$$K_{\text{розон}} = \frac{1\,249}{2\,143} \cdot 100 = 58,3\%.$$

ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ

Мета заняття: розглянути класифікацію та структуру основного капіталу, охарактеризувати види грошової оцінки основних фондів, з'ясувати зміст амортизації основних фондів та методи її визначення, визначити показники ефективності використання основних виробничих фондів.

I. Питання до обговорення:

1. Сутність капіталу, його класифікація.
2. Характеристика основних виробничих фондів, їх склад і структура.
3. Особливості обліку й оцінки основних виробничих фондів.
4. Переоцінка основних виробничих фондів.
5. Поняття амортизації, методи нарахування амортизації об'єкта основних засобів.
6. Поняття зносу, методи його розрахунку.
7. Показники ефективності використання основних фондів.
8. Напрямки підвищення ефективності використання основних виробничих фондів підприємством.

II. Практична частина:

ТЕСТИ:

1. Фондовіддача – це відношення:
 - а) середньорічної вартості основних засобів до обсягу випуску продукції у вартісному вираженні;
 - б) відношення обсягу випуску продукції до середньорічної вартості основних виробничих фондів;
 - в) річної суми прибутку до середньорічної вартості засобів.
2. Який із наведених показників характеризує інтенсивність оновлення основних фондів:
 - а) коефіцієнт придатності;
 - б) коефіцієнт вибуття;
 - в) коефіцієнт оновлення.
3. Проміжок часу між двома капітальними ремонтами або між початком експлуатації та першим капітальним ремонтом називається:
 - а) міжремонтний період;
 - б) ремонтний цикл;
 - в) ремонтний період;
 - г) міжоглядовий цикл.
4. Структура ремонтного циклу відображає:
 - а) перелік і послідовність капітальних, середніх, малих ремонтів і оглядів;
 - б) співвідношення між капітальним ремонтом і оглядами;
 - в) співвідношення між усіма видами ремонтів.
5. Чи розрізняються поняття «основні фонди підприємства» та «матеріально-технічна база підприємства»:
 - а) так, друге поняття більш вузьке;
 - б) так, перше поняття більш вузьке;
 - в) ні, данні поняття ідентичні.

6. Що відбувається з натурально-речовою формою основних фондів у процесі їх експлуатації:
- нічого не відбувається;
 - вона споживається;
 - переноситься на продукцію, що виготовляється.
7. Який з показників характеризує ефективність використання основних фондів:
- фондовіддача;
 - коефіцієнт зносу;
 - коефіцієнт відновлення.
8. Який із перерахованих показників характеризує інтенсивність скорочення розмірів основних фондів підприємства:
- коефіцієнт вибуття;
 - норма амортизації;
 - коефіцієнт придатності;
 - коефіцієнт зносу.
9. За допомогою якого методу розробляється виробнича програма, якщо розрахунки проводяться з урахуванням середніх темпів її зростання у перед плановому періоді:
- досвідно-статистичний метод розрахунків;
 - метод техніко-економічних розрахунків;
 - метод економіко-математичного моделювання.
10. Необхідний обсяг виробництва та реалізації продукції, що розраховується при плануванні виробничої програми дозволяє:
- отримати певний цільовий прибуток у плановому періоді;
 - повністю виконати зобов'язання перед споживачами продукції;
 - отримати можливий прибуток підприємства.
11. Виробничі потужності підприємства характеризують :
- наявне діюче виробниче обладнання всіх виробничих підрозділів;
 - запланований обсяг виробництва продукції;
 - максимально можливий обсяг випуску продукції при повному використанні виробничого обладнання.
12. При розрахунках виробничих потужностей враховують:
- власне та орендоване обладнання;
 - весь парк діючого обладнання;
 - лише власне обладнання.
13. Які з наведених факторів не сприяють підвищенню ефективності використання виробничих потужностей підприємства:
- збільшення змінності роботи устаткування;
 - підвищення частки активної частини в загальному обсязі основних фондів;
 - підвищення ступеня оновлення устаткування;
 - зниження серійності випуску продукції.
14. Які фактори, що впливають на ефективність використання виробничих потужностей, можна віднести до регульованих підприємством:
- темпи науково-технічного прогресу;
 - конкурентне середовище підприємства;
 - асортимент та серійність випуску продукції.
15. За допомогою якого методу розраховується плановий обсяг реалізації продукції, якщо його величина визначається виходячи з наявних товарних запасів та запланованого обсягу товарної продукції:
- розрахунково-аналітичний метод;
 - балансовий метод;
 - метод техніко-економічних розрахунків.

ЗАДАЧИ:**Задача 5.**

Розрахувати коефіцієнт вибуття, коефіцієнт росту, коефіцієнт відновлення основних фондів, якщо їх вартість на початок року становить 10 000 тис. грн., на кінець року – 10 400 тис. грн., надійшло – 1 000 тис. грн., вибуло – 600 тис. грн.

Розв'язок

1. Коефіцієнт вибуття основних фондів:

$$K_{\text{внб}} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{внб}}}{\text{ОсФ}_{\text{п}}} \cdot 100 \%,$$

де $K_{\text{внб}}$ – коефіцієнт вибуття основних фондів, %;

$\text{ОсФ}_{\text{внб}}$ – вартість основних фондів, що вибули протягом року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{п}}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

$$K_{\text{внб}} = \frac{600}{10\,000} \cdot 100 = 6 \%.|$$

2. Коефіцієнт росту основних фондів:

$$K_{\text{р}} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{к}}}{\text{ОсФ}_{\text{п}}} \cdot 100 \%,$$

де $K_{\text{р}}$ – коефіцієнт росту основних фондів, %;

$\text{ОсФ}_{\text{к}}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{п}}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

$$K_{\text{р}} = \frac{10\,400}{10\,000} \cdot 100 = 104 \%.|$$

3. Коефіцієнт відновлення основних фондів:

$$K_{\text{від}} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{над}}}{\text{ОсФ}_{\text{к}}} \cdot 100 \%,$$

де $K_{\text{від}}$ – коефіцієнт відновлення основних фондів, %;

$\text{ОсФ}_{\text{над}}$ – вартість основних фондів, що надійшла протягом року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{к}}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.

$$K_{\text{від}} = \frac{1\,000}{10\,400} \cdot 100 = 9,6 \%.|$$

Задача 6.

У підприємстві 5 000 га сільськогосподарських угідь, середньорічна вартість основних фондів – 7 000 тис. грн., оборотних фондів – 5 000 тис. грн., прибуток – 360 тис. грн., валова продукція – 5 000 тис. грн., середньооблікова чисельність працівників – 500 осіб.

Розрахувати фондівдачу, фондомісткість, фондозабезпеченість, фондоозброєність, норму прибутку.

Розв'язок

1. Фондовіддача:

$$\text{ФВ} = \frac{\text{ВП}}{\text{ОсФ}_{\text{ср}}},$$

де ФВ – фондівдача основних фондів, грн.;

ВП – валова продукція підприємства, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{ср}}$ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.

$$\Phi В = \frac{5\,000}{7\,000} = 0,71 \text{ грн.}$$

2. Фондомісткість (обернений показник до фондовіддачі):

$$\Phi М = \frac{Ос\Phi_{ср}}{ВП},$$

де $\Phi М$ – фондомісткість основних фондів, грн.;

$Ос\Phi_{ср}$ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

$ВП$ – валова продукція підприємства, грн.

$$\Phi М = \frac{7\,000}{5\,000} = 1,4 \text{ грн.}$$

3. Фондозабезпеченість:

$$\Phi_{заб} = \frac{Ос\Phi_{ср}}{ПЛ_{с.у}},$$

де $\Phi_{заб}$ – фондозабезпеченість підприємства, грн./га;

$Ос\Phi_{ср}$ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

$ПЛ_{с.у}$ – площа сільськогосподарських угідь, га.

$$\Phi_{заб} = \frac{7\,000}{5\,000} = 1\,400 \text{ грн./га.}$$

4. Фондоозброєність праці:

$$\Phi_{озб} = \frac{Ос\Phi_{ср}}{ЧП_{с.о}},$$

де $\Phi_{озб}$ – фондоозброєність праці, грн./особу;

$Ос\Phi_{ср}$ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

$ЧП_{с.о}$ – середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, осіб.

$$\Phi_{озб} = \frac{7\,000}{500} = 14 \text{ тис. грн./особу.}$$

5. Норма прибутку:

$$Н_{пр} = \frac{Пр_{ч}}{Ос\Phi_{ср} + Об\Phi_{ср}} \cdot 100 \%,$$

де $Н_{пр}$ – норма прибутку підприємства, %;

$Ос\Phi_{ср}$ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

$Об\Phi_{ср}$ – середньорічна вартість оборотних фондів підприємства, грн.

$$Н_{пр} = \frac{360}{7\,000 + 5\,000} \cdot 100 = 3 \%.$$

Задача 7.

Визначити основні показники ефективності використання основних виробничих фондів (прибуток, валову продукцію, фондовіддачу, фондомісткість, рівень рентабельності фондів, термін окупності капіталовкладень) за такими даними: повна собівартість продукції – 3 000 тис. грн.; рівень рентабельності – 50 %; вартість основних виробничих фондів – 10 000 тис. грн.

Розв'язок

1. Прибуток:

$$\text{Пр} = \frac{\text{ПС} \cdot \text{Р}}{100 \%},$$

де Пр – прибуток підприємства, грн.;
 ПС – повна собівартість продукції підприємства, грн.;
 Р – рівень рентабельності підприємства, %.

$$\text{Пр} = \frac{3\,000 \cdot 50}{100} = 1\,500 \text{ тис. грн.}$$

2. Валова продукція:

$$\text{ВП} = \text{ПС} + \text{Пр},$$

де ВП – валова продукція підприємства, грн.;
 ПС – повна собівартість продукції підприємства, грн.;
 Пр – прибуток підприємства, грн.

$$\text{ВП} = 3\,000 + 1\,500 = 4\,500 \text{ тис. грн.}$$

3. Фондовіддача:

$$\text{ФВ} = \frac{\text{ВП}}{\text{ОсФ}_{\text{ср}}},$$

де ФВ – фондовіддача основних фондів, грн.;
 ВП – валова продукція підприємства, грн.;
 ОсФ_{ср} – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.

$$\text{ФВ} = \frac{4\,500}{10\,000} = 0,45 \text{ грн.}$$

4. Фондомісткість:

$$\text{ФМ} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{ср}}}{\text{ВП}},$$

де ФМ – фондомісткість основних фондів, грн.;
 ОсФ_{ср} – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;
 ВП – валова продукція підприємства, грн.

$$\text{ФМ} = \frac{10\,000}{4\,500} = 2,2 \text{ грн.}$$

5. Рівень рентабельності фондів:

$$\text{Р}_{\text{ф}} = \frac{\text{Пр}}{\text{ОсФ}_{\text{ср}}} \cdot 100 \%,$$

де Р_ф – рівень рентабельності фондів, %;
 Пр – прибуток підприємства, грн.;
 ОсФ_{ср} – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.

$$\text{Р}_{\text{ф}} = \frac{1\,500}{10\,000} \cdot 100 \% = 15 \%.$$

6. Термін окупності капіталовкладень:

$$\text{T}_{\text{ок}} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{ср}}}{\text{Пр}},$$

де Т_{ок} – термін окупності капіталовкладень, років;
 ОсФ_{ср} – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;
 Пр – прибуток підприємства, грн.

$$T_{ок} = \frac{10\,000}{1\,500} = 6,7 \text{ років.}$$

Задача 8.

Кількість умовних ремонтів за рік – 25, виробнича площа – 150 м², середньооблікова чисельність працівників – 12 осіб, вартість ремонтних робіт за рік – 240 тис. грн., виробничі витрати за рік – 200 тис. грн., вартість основних фондів – 270 тис. грн., прибуток – 40 тис. грн.

Визначити фондозабезпеченість ремонтної майстерні, фондоозброєність, фондovіддачу, продуктивність праці, ефективність використання виробничої площі, прибуток на одного працівника і на 1 м² виробничої площі, собівартість одного умовного ремонту, рівень рентабельності ремонтних робіт.

Розв'язок

1. Фондозабезпеченість:

$$\Phi_{заб} = \frac{ОсФ}{ПЛ_в},$$

де $\Phi_{заб}$ – фондозабезпеченість підприємства, грн./м²;

ОсФ – вартість основних фондів підприємства, грн.;

ПЛ_в – виробнича площа підприємства, м².

$$\Phi_{заб} = \frac{270\,000}{150} = 1\,800 \text{ грн./м}^2.$$

2. Фондоозброєність:

$$\Phi_{озб} = \frac{ОсФ}{ЧП_{с.о}},$$

де $\Phi_{озб}$ – фондоозброєність праці, грн./особу;

ОсФ – вартість основних фондів підприємства, грн.;

ЧП_{с.о} – середньооблікова чисельність працівників, осіб.

$$\Phi_{озб} = \frac{270\,000}{12} = 22\,500 \text{ грн.}$$

3. Фондовіддача:

$$\Phi_в = \frac{ВП}{ОсФ},$$

де $\Phi_в$ – фондovіддача основних фондів, грн.;

ВП – вартість ремонтних робіт за рік, грн.;

ОсФ – вартість основних фондів підприємства, грн.

$$\Phi_в = \frac{240}{270} = 0,89.$$

4. Продуктивність праці:

$$ПП = \frac{ВП}{ЧП_{с.о}},$$

де ПП – продуктивність праці, грн./особу;

ВП – вартість ремонтних робіт за рік, грн.;

ЧП_{с.о} – середньооблікова чисельність працівників, осіб.

$$ПП = \frac{240}{12} = 20 \text{ тис. грн./особу.}$$

5. Ефективність використання продуктивної площі:

$$Еф_{пл} = \frac{ВП}{ПЛ_в},$$

де $Еф_{пл}$ – ефективність використання продуктивної площі, грн./м²;

ВП – вартість ремонтних робіт за рік, грн.;
 ПЛв – виробнича площа підприємства, м².

$$E_{фпл} = \frac{240\,000}{150} = 1\,600 \text{ грн./м}^2.$$

6. Прибуток на одного працівника:

$$Пр_{чп} = \frac{Пр}{ЧП_{с.о}},$$

де ПрЧП – прибуток на одного працівника, грн./особу;

Пр – прибуток підприємства, грн.;

ЧПс.о – середньооблікова чисельність працівників, осіб.

$$Пр_{чп} = \frac{40\,000}{12} = 3\,333 \text{ грн.}$$

7. Прибуток на 1 м² продуктивної площі:

$$Пр_{пл} = \frac{Пр}{ПЛ_{в}},$$

де ПрПЛ – прибуток на 1 м² продуктивної площі, грн.;

Пр – прибуток підприємства, грн.;

ПЛв – виробнича площа підприємства, м².

$$Пр_{пл} = \frac{40\,000}{150} = 267 \text{ грн.}$$

8. Собівартість одного умовного ремонту:

$$C_{умр} = \frac{ВВ}{К_{умр}},$$

де Сум.р – собівартість одного умовного ремонту, грн.;

ВВ – виробничі витрати, грн.;

Кум.р – кількість умовних ремонтів за рік.

$$C_{умр} = \frac{200}{25} = 8 \text{ тис. грн.}$$

9. Рівень рентабельності ремонтних робіт:

$$P_{ремр} = \frac{Пр}{ВВ} \cdot 100 \%,$$

де Ррем.р – рівень рентабельності ремонтних робіт, %;

Пр – прибуток підприємства, грн.;

ВВ – виробничі витрати підприємства, грн.

$$P_{ремр} = \frac{40}{200} \cdot 100 = 20 \%.|$$

Задача 10.

Визначити загальний коефіцієнт зносу трактора, введеного у дію 2004 р., якщо його початкова вартість становить 30 тис. грн., вартість капітального ремонту – 12 тис. грн., середньорічний приріст продуктивності праці у країні – 4 %.

Розв'язок

1. Коефіцієнт фізичного зносу трактора:

$$K_{ф.зн} = \frac{PM_{кап}}{ПрВ},$$

де Кф.зн – коефіцієнт фізичного зносу трактора;

PMкап – вартість капітального ремонту, грн.;

ПрВ – первісна (початкова) вартість трактора, грн.

$$K_{ф.зн} = \frac{12}{30} = 0,4.$$

2. Коефіцієнт морального зносу трактора:

$$K_{м.зн} = \frac{ПрВ - ВдВ}{ПрВ},$$

де $K_{м.зн}$ – коефіцієнт морального зносу трактора;

ПрВ – первісна вартість трактора, грн.;

ВдВ – відновна вартість трактора, грн.

При цьому:

$$ВдВ = \frac{ПрВ}{\left(1 + \frac{\DeltaПП\%}{100}\right)^T},$$

де ВдВ – відновна вартість трактора, грн.;

ПрВ – первісна (початкова) вартість трактора, грн.;

$\DeltaПП\%$ – відносний приріст продуктивності праці в країні, %;

T – термін корисного використання трактора, років.

$$ВдВ = \frac{30\,000}{\left(1 + \frac{4}{100}\right)^4} = 25\,644,13 \text{ грн.}$$

Тоді:

$$K_{м.зн} = \frac{30\,000 - 25\,644,13}{30\,000} = 0,145.$$

3. Загальний коефіцієнт зносу трактора:

$$K_{заг.зн} = 1 - (1 - K_{ф.зн}) \cdot (1 - K_{м.зн}),$$

де $K_{заг.зн}$ – загальний коефіцієнт зносу трактора;

$K_{ф.зн}$ – коефіцієнт фізичного зносу трактора;

$K_{м.зн}$ – коефіцієнт морального зносу трактора.

$$K_{заг.зн} = 1 - (1 - 0,4) \cdot (1 - 0,145) = 0,487.$$

Задача 10.

Три роки тому підприємство придбало та ввело у дію обладнання початковою вартістю 75 тис. грн. Середньорічний темп приросту продуктивності праці по підприємству становить 1,9 %, сума щорічного зносу обладнання – 11,25 тис. грн.

Визначити відновну вартість діючого обладнання з урахуванням його зносу.

Розв'язок

1. Відновна вартість діючого обладнання без урахування зносу:

$$ВдВ = \frac{ПрВ}{\left(1 + \frac{\DeltaПП\%}{100}\right)^T},$$

де ВдВ – відновна вартість обладнання, грн.;

ПрВ – первісна вартість обладнання, грн.;

$\DeltaПП\%$ – відносний приріст продуктивності праці, %;

T – термін експлуатації обладнання, років.

$$ВдВ = \frac{75\,000}{\left(1 + \frac{1,9}{100}\right)^3} = 70\,881,77 \text{ грн.}$$

2. Відновна вартість діючого обладнання з урахуванням зносу:

$$ВдВ^{3Н} = ВдВ - (А \cdot Т),$$

де $ВдВ^{3Н}$ – відновна вартість діючого обладнання з урахуванням зносу, грн.;

$ВдВ$ – відновна вартість обладнання, грн.;

$А$ – сума амортизації, грн.;

$Т$ – термін експлуатації обладнання, років.

$$ВдВ^{3Н} = 70\,881,77 - (11\,250 \cdot 2) = 37\,381,77 \text{ грн.}$$

Задача 11.

Початкова вартість автомобіля – 30 тис. грн. Здійснити дооцінку (уцінку) вартості автомобіля, якщо станом на 1 січня 2009 р. залишкова вартість автомобіля становила 18 тис. грн., а його справедлива вартість – 24 тис. грн.

Розв'язок

1. Індекс переоцінки:

$$I_{п} = \frac{СпВ}{ЗлВ},$$

де $I_{п}$ – індекс переоцінки автомобіля, коефіцієнт;

$СпВ$ – справедлива вартість автомобіля, грн.;

$ЗлВ$ – залишкова вартість автомобіля, грн.

$$I_{п} = \frac{24}{18} = 1,3.$$

2. Переоцінена початкова вартість автомобіля:

$$ПЕв = ПрВ \cdot I_{п},$$

де $ПЕв$ – переоцінена початкова вартість автомобіля, грн.;

$ПрВ$ – первісна вартість автомобіля, грн.;

$I_{п}$ – індекс переоцінки автомобіля, коефіцієнт.

$$ПЕв = 30 \cdot 1,3 = 39 \text{ тис. грн.}$$

3. Сума зносу автомобіля:

$$Зн = ПрВ - ЗлВ,$$

де $Зн$ – сума зносу автомобіля, грн.;

$ПрВ$ – первісна вартість автомобіля, грн.;

$ЗлВ$ – залишкова вартість автомобіля, грн.

$$Зн = 30 - 18 = 12 \text{ тис. грн.}$$

4. Переоцінка суми зносу:

$$Зн^{п} = Зн \cdot I_{п},$$

де $Зн^{п}$ – переоцінена сума зносу, грн.;

$Зн$ – сума зносу автомобіля, грн.;

$I_{п}$ – індекс переоцінки автомобіля, коефіцієнт.

$$Зн^п = 12 \cdot 1,3 = 15,6 \text{ тис. грн.}$$

5. Залишкова вартість автомобіля після дооцінки:

$$ЗлВ^д = ПЕв - Зн^п,$$

де ЗлВ^д – залишкова вартість автомобіля після дооцінки, грн.;

ПЕв – переоцінена початкова вартість автомобіля, грн.;

Зн^п – переоцінена сума зносу, грн.

$$ЗлВ^д = 39 - 15,6 = 23,4 \text{ тис. грн.}$$

Задача 12.

На підприємстві використовують обладнання, що було придбане 2 роки тому за ціною 1 350 тис. грн. З урахуванням технологічних особливостей та режиму роботи підприємства очікується, що обладнання такого класу має працювати 5 років (очікуваний термін служби).

На теперішній час ціна такого обладнання становить 1 100 тис. грн.

Визначити ступінь зносу обладнання підприємства.

Розв'язок

1. Ступінь фізичного зносу:

$$К_{ф.зн} = \frac{T_{ф}}{T_{к.в}} \cdot 100 \%,$$

де К_{ф.зн} – коефіцієнт фізичного зносу обладнання;

T_ф – фактичний термін використання обладнання, років;

T_{к.в} – термін корисного використання обладнання, років.

$$К_{ф.зн} = \frac{2}{5} \cdot 100 = 40 \%.$$

Таким чином, за два роки експлуатації виробничий потенціал обладнання зменшився на 40%.

2. Ступінь морального зносу обладнання визначимо за формулою:

$$К_{м.зн} = \frac{ПрВ - ВдВ}{ПрВ} \cdot 100 \%,$$

де К_{м.зн} – коефіцієнт морального зносу;

ПрВ – первісна вартість обладнання, грн.;

ВдВ – відновна вартість обладнання, грн.

$$К_{м.зн} = \frac{1350 - 1100}{1350} \cdot 100 = 18,5 \%.$$

ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ

Мета заняття: розглянути Визначити сутність оборотного капіталу підприємства, розглянути структуру оборотного капіталу і оцінку запасів при їх виробничому споживанні, охарактеризувати методику визначення ефективності використання оборотного капіталу, з'ясувати чинники поліпшення використання оборотного капіталу підприємства.

Питання до обговорення:

1. Поняття, склад і структура оборотних коштів підприємства, джерела їх формування.
2. Особливості нормування оборотних коштів на підприємстві.

3. Оцінка ефективності використання оборотних коштів підприємства.
4. Напрямки підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Практична частина:

ТЕСТИ:

1. До оборотних засобів не належать:
 - а) сировина і основні матеріали;
 - б) тара і паливо;
 - в) верстати;
 - г) грошові засоби.

2. Які з перелічених елементів входять до складу ненормованих оборотних засобів:
 - а) запаси тари і палива;
 - б) витрати майбутніх періодів;
 - в) готові товари на складі;
 - г) грошові засоби.

3. Основні шляхи скорочення норм виробничих запасів матеріальних ресурсів:
 - а) скорочення періоду поставки;
 - б) розвиток прямих господарських зв'язків;
 - в) розрахунок чеками;
 - г) довгострокові контракти з постачальниками.

4. Які елементи включають до складу оборотних фондів підприємства:
 - а) витрати майбутніх періодів;
 - б) залишки готової продукції;
 - в) грошові засоби на розрахунковому рахунку.

5. Виділяють такі виробничі запаси матеріальних ресурсів:
 - а) внутрівиробничий;
 - б) страховий;
 - в) точки замовлення;
 - г) вірної відповіді немає.

6. Яка з наведених відповідей правильна:
 - а) незавершене виробництво входить до складу оборотних фондів;
 - б) незавершене виробництво входить до складу фондів обігу;
 - в) незавершене виробництво входить до складу оборотних засобів.

7. Які з перелічених елементів включають до нормованих оборотних засобів:
 - а) відвантажена неоплачена продукція;
 - б) грошові засоби;
 - в) витрати майбутніх періодів;
 - г) усі відповіді вірні.

8. Прискорення оборотності оборотних засобів сприяє:
 - а) удосконаленню структури оборотних засобів;
 - б) збільшенню суми нормованих оборотних засобів для такого самого обсягу продукції;
 - в) збільшенню випуску продукції при такій самій сумі нормованих оборотних засобів;
 - г) підвищенню фондівіддачі.

9. Незавершене виробництво – це:

- а) незакінчена обробкою продукція на складі;
- б) вартість продукції з незакінченою обробкою, яка знаходиться на обладнання у цеху;
- в) незакінчена продукція, що знаходиться на робочому місці, у технічному контролі, на складі готових деталей.

10. Які елементи входять до фондів обігу:

- а) запаси сировини й матеріалів;
- б) витрати майбутніх періодів;
- в) паливо;
- г) товари на складі.

ЗАДАЧИ:

Задача 1.

Розрахувати норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, якщо протягом року планується виробити 1 000 ц продукції, собівартість якої становить 183 грн./ц. Тривалість циклу виробництва 9 днів, на його початку витрачається 405 грн.

Розв'язок

1. Коефіцієнт наростання витрат становить:

$$K_{\text{нар.в}} = \frac{BB_{\text{п}} + 0,5 \cdot C}{BB_{\text{п}} + C},$$

де $K_{\text{нар.в}}$ – коефіцієнт наростання витрат;

$BB_{\text{п}}$ – виробничі витрати на початку циклу виробництва, грн.;

C – собівартість виробництва продукції, грн./ц;

0,5 – коефіцієнт перерахунку незавершеного виробництва у готову продукцію.

$$K_{\text{нар.в}} = \frac{405 + 0,5 \cdot 183}{405 + 183} = 0,844.$$

2. Норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві становить:

$$NM_{\text{н.в}} = \frac{OB \cdot C \cdot T_{\text{в.ц}} \cdot K_{\text{нар.в}}}{T_{\text{к}}},$$

де $NM_{\text{н.в}}$ – норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, грн.;

OB – обсяг виробництва продукції за рік, ц;

C – собівартість продукції, грн./ц;

$T_{\text{в.ц}}$ – тривалість виробничого циклу, днів;

$K_{\text{нар.в}}$ – коефіцієнт наростання витрат;

$T_{\text{к}}$ – календарна тривалість періоду (рік), днів.

$$NM_{\text{н.в}} = \frac{1\,000 \cdot 183 \cdot 9 \cdot 0,84}{360} = 3\,843 \text{ грн.}$$

Задача 2.

У плановому періоді внаслідок впровадження організаційно-технічних заходів час одного обороту оборотних активів зменшиться до 58 днів. У базовому періоді обсяг реалізованої продукції становив 32 млн. грн., а середньорічний залишок нормованих оборотних активів – 5,5 млн. грн.

Визначити, на скільки днів скоротиться період обороту оборотних активів та абсолютну суму вивільнених оборотних активів.

Розв'язок

1. Середньорічний залишок нормованих оборотних активів за умови, що обсяг реалізованої продукції не змінився:

$$\bar{З}_{пл} = \frac{T_{об}^{пл} \cdot Вр_{пл}}{360},$$

де: $\bar{З}_{пл}$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів, грн.;

$T_{об}^{пл}$ – тривалість одного обороту оборотних активів у плановому періоді, днів;
 $Вр_{пл}$ – виручка від реалізації продукції у плановому періоді, грн.

$$\bar{З}_{пл} = \frac{58 \cdot 32}{360} = 5,15 \text{ млн. грн.}$$

2. Період обороту оборотних активів у базовому періоді:

$$T_{об}^б = \frac{360 \cdot \bar{З}_б}{Вр_б},$$

де: $T_{об}^б$ – тривалість одного обороту оборотних активів у базовому періоді, днів;

$\bar{З}_б$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів у базовому періоді, грн.;
 $Вр_б$ – виручка від реалізації продукції у базовому періоді, грн.

$$T_{об}^б = \frac{360 \cdot 5,5}{32} = 62 \text{ дні.}$$

3. Період обороту оборотних активів скоротиться на:

$$\Delta T_{об} = T_{об}^б - T_{об}^{пл},$$

де $\Delta T_{об}$ – абсолютне скорочення обороту оборотних активів, днів;

$T_{об}^б, T_{об}^{пл}$ – тривалість одного обороту оборотних активів відповідно у базовому та плановому періодах, днів.

$$\Delta T_{об} = 62 - 58 = 4 \text{ дні.}$$

4. Сума вивільнених нормованих оборотних активів:

$$\Delta З = \bar{З}_б - \bar{З}_{пл},$$

де $\Delta З$ – сума вивільнених нормованих оборотних активів, грн.;

$\bar{З}_б, \bar{З}_{пл}$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів відповідно у базовому та плановому періодах, грн.;

$$\Delta З = 5,5 - 5,15 = 0,35 \text{ млн. грн.}$$

Задача 3.

Визначити суму обороту, коефіцієнт оборотності оборотного капіталу, тривалість одного обороту, якщо виручка від реалізації продукції 10 000 тис. грн., вартість переведеного в основне стадо молодняка – 400 тис. грн., вартість тварин, вибракуваних з основного стада – 360 тис. грн., середньорічна вартість оборотного капіталу – 8 000 тис. грн.

Розв'язок

1. Сума обороту оборотного капіталу:

$$CO = Вр + ТВнад - ТВвиб,$$

де CO – сума обороту оборотного капіталу, грн.;

$Вр$ – виручка від реалізації продукції, грн.;

ТВнад – вартість переведеного в основне стадо молодняка, грн.;

ТВвиб – вартість тварин, вибракуваних з основного стада, грн.

$$CO = 10\,000 + 400 - 360 = 10\,040 \text{ тис. грн.}$$

2. Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу:

$$K_{об} = \frac{CO}{OA_{cp}},$$

де $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотного капіталу;

CO – сума обороту оборотного капіталу, грн.;

ОА_{ср} – середньорічна вартість оборотного капіталу, грн.

$$K_{об} = \frac{10\,040}{8\,000} = 1,255.$$

3. Тривалість одного обороту оборотного капіталу:

$$T_{об} = \frac{360}{K_{об}},$$

де $T_{об}$ – тривалість одного обороту оборотного капіталу, днів;

$K_{об}$ – коефіцієнт обороту оборотного капіталу.

$$T_{об} = \frac{360}{1,255} = 287 \text{ днів.}$$

ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ

Мета заняття: визначити сутність оборотного капіталу підприємства, розглянути структуру оборотного капіталу і оцінку запасів при їх виробничому споживанні, охарактеризувати методику визначення ефективності використання оборотного капіталу, з'ясувати чинники поліпшення використання оборотного капіталу підприємства.

Питання до обговорення:

1. Поняття, склад і структура оборотних коштів підприємства, джерела їх формування.
2. Особливості нормування оборотних коштів на підприємстві.
3. Оцінка ефективності використання оборотних коштів підприємства.
4. Напрямки підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Практична частина:

ТЕСТИ:

1. До фондів обігу відносяться:

- а) матеріальні ресурси підприємства;
- б) готова продукція на складі підприємства, відвантажена продукція, грошові кошти в розрахунках (каса, розрахунковий рахунок, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги);
- в) готові вироби, відвантажені споживачам, грошові кошти в акціях, на розрахунковому рахунку, в касі;
- г) транспортні засоби підприємства, виробничі будівлі, споруди;
- д) прибуток, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги

2. Чим відрізняються обігові фонди та фонди обертання:

- а) натурально-речовим складом;
- б) характером перенесення вартості на вартість готової продукції;
- в) часом застосування у виробничому процесі.

3. Обігові фонди представляють собою:

- а) предмети праці, що беруть участь у виробничому процесі та переносять свою вартість на вартість виробленої продукції;
- б) засоби та предмети праці, що має підприємство та використовує у виробничому процесі;
- в) предмети та засоби праці, котрі беруть участь тільки у одному виробничому циклі, за який повністю переносять вартість на вартість виробленої продукції.

4. Покупні напівфабрикати належать до:

- а) незавершеного виробництва;
- б) виробничих запасів;
- в) готової продукції;
- г) витрат майбутніх періодів.

5. За принципом організації оборотні засоби поділяються на:

- а) стійкі пасиви та активи;
- б) власні та залучені;
- в) нормовані та ненормовані.

6. Показник, який визначає кількість оборотів, що роблять оборотні засоби за певний період, називається:

- а) період обороту;
- б) фондвіддача;
- в) коефіцієнт оборотності;
- г) коефіцієнт збереження.

7. Резерв часу, який дорівнює половині інтервалу між двома поставками матеріального ресурсу, називається запасом:

- а) поточним;
- б) страховим;
- в) підготовчим;
- г) транспортним.

8. Якщо коефіцієнт оборотності оборотних засобів дорівнює 2, то фондомісткість становить:

- а) 2;
- б) 20;
- в) 22;
- г) 0,5.

9. Незавершене виробництво входить до складу:

- а) оборотних фондів;
- б) фондів обігу;
- в) основних фондів;
- г) правильна відповідь відсутня.

10. До норми запасу часу в днях при нормуванні оборотних засобів у виробничих запасах не належить запас часу:

- а) для підготовки сировини до виробництва;
- б) на випадок зриву поставок;
- в) для підготовки партії виготовленої продукції для відвантаження покупцям;
- г) на транспортування сировини.

11. Витрати на виконання науково-дослідних, раціоналізаторських робіт, освоєння нової техніки є:

- а) незавершеним виробництвом;
- б) виробничими запасами;
- в) витратами майбутніх періодів;
- г) правильна відповідь відсутня.

12. Якщо коефіцієнт оборотності становить 10, то тривалість обороту у році становитиме:

- а) 36;
- б) 360;
- в) 100;
- г) 10.

13. Мінімальний запас оборотних коштів у виробничих запасах не враховує тривалість в днях запасу:

- а) поточного;
- б) страхового;
- в) підготовчого;
- г) транспортного.

ЗАДАЧИ:

Задача 1.

Розрахувати норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, якщо протягом року планується виробити 1 000 ц продукції, собівартість якої становить 183 грн./ц. Тривалість циклу виробництва 9 днів, на його початку витрачається 405 грн.

Розв'язок

1. Коефіцієнт наростання витрат становить:

$$K_{\text{нар.в}} = \frac{ВВ_{\text{п}} + 0,5 \cdot C}{ВВ_{\text{п}} + C},$$

де:

- $K_{\text{нар.в}}$ – коефіцієнт наростання витрат;
- $ВВ_{\text{п}}$ – виробничі витрати на початку циклу виробництва, грн.;
- C – собівартість виробництва продукції, грн./ц;
- 0,5 – коефіцієнт перерахунку незавершеного виробництва у готову продукцію.

$$K_{\text{нар.в}} = \frac{405 + 0,5 \cdot 183}{405 + 183} = 0,844.$$

2. Норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві становить:

$$НМ_{\text{н.в}} = \frac{ОВ \cdot C \cdot T_{\text{в.п}} \cdot K_{\text{нар.в}}}{T_{\text{к}}},$$

- де $НМ_{\text{н.в}}$ – норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, грн.;
- $ОВ$ – обсяг виробництва продукції за рік, ц;
- C – собівартість продукції, грн./ц;
- $T_{\text{в.п}}$ – тривалість виробничого циклу, днів;
- $K_{\text{нар.в}}$ – коефіцієнт наростання витрат;
- $T_{\text{к}}$ – календарна тривалість періоду (рік), днів.

$$НМ_{\text{н.в}} = \frac{1\,000 \cdot 183 \cdot 9 \cdot 0,84}{360} = 3\,843 \text{ грн.}$$

Задача 2.

У плановому періоді внаслідок впровадження організаційно-технічних заходів час одного обороту оборотних активів зменшиться до 58 днів. У базовому періоді обсяг реалізованої продукції становив 32 млн. грн., а середньорічний залишок нормованих оборотних активів – 5,5 млн. грн.

Визначити, на скільки днів скоротиться період обороту оборотних активів та абсолютну суму вивільнених оборотних активів.

Розв'язок

1. Середньорічний залишок нормованих оборотних активів за умови, що обсяг реалізованої продукції не змінився:

$$\bar{З}_{пл} = \frac{T_{об}^{пл} \cdot Вр_{пл}}{360},$$

де: $\bar{З}_{пл}$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів, грн.;

$T_{об}^{пл}$ – тривалість одного обороту оборотних активів у плановому періоді, днів;

$Вр_{пл}$ – виручка від реалізації продукції у плановому періоді, грн.

$$\bar{З}_{пл} = \frac{58 \cdot 32}{360} = 5,15 \text{ млн. грн.}$$

2. Період обороту оборотних активів у базовому періоді:

$$T_{об}^б = \frac{360 \cdot \bar{З}_б}{Вр_б},$$

де:

$T_{об}^б$ – тривалість одного обороту оборотних активів у базовому періоді, днів;

$\bar{З}_б$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів у базовому періоді, грн.;

$Вр_б$ – виручка від реалізації продукції у базовому періоді, грн.

$$T_{об}^б = \frac{360 \cdot 5,5}{32} = 62 \text{ дні.}$$

3. Період обороту оборотних активів скоротиться на:

$$\Delta T_{об} = T_{об}^б - T_{об}^{пл},$$

де $\Delta T_{об}$ – абсолютне скорочення обороту оборотних активів, днів;

$T_{об}^б$, $T_{об}^{пл}$, – тривалість одного обороту оборотних активів відповідно у базовому та плановому періодах, днів.

$$\Delta T_{об} = 62 - 58 = 4 \text{ дні.}$$

4. Сума вивільнених нормованих оборотних активів:

$$\Delta З = \bar{З}_б - \bar{З}_{пл},$$

де $\Delta З$ – сума вивільнених нормованих оборотних активів, грн.;

$\bar{З}_б$, $\bar{З}_{пл}$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів відповідно у базовому та плановому періодах, грн.;

$$\Delta З = 5,5 - 5,15 = 0,35 \text{ млн. грн.}$$

Задача 3.

Визначити суму обороту, коефіцієнт оборотності оборотного капіталу, тривалість одного обороту, якщо виручка від реалізації продукції 10 000 тис. грн., вартість переведеного в

основне стадо молодняка – 400 тис. грн., вартість тварин, вибракуваних з основного стада – 360 тис. грн., середньорічна вартість оборотного капіталу – 8 000 тис. грн.

Розв'язок

1. Сума обороту оборотного капіталу:

$$CO = Vp + ТВнад - ТВвиб,$$

де:

CO – сума обороту оборотного капіталу, грн.;

Vp – виручка від реалізації продукції, грн.;

ТВнад – вартість переведеного в основне стадо молодняка, грн.;

ТВвиб – вартість тварин, вибракуваних з основного стада, грн.

$$CO = 10\,000 + 400 - 360 = 10\,040 \text{ тис. грн.}$$

2. Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу:

$$K_{об} = \frac{CO}{OA_{cp}},$$

де K_{об} – коефіцієнт оборотності оборотного капіталу;

CO – сума обороту оборотного капіталу, грн.;

OA_{cp} – середньорічна вартість оборотного капіталу, грн.

$$K_{об} = \frac{10\,040}{8\,000} = 1,255.$$

3. Тривалість одного обороту оборотного капіталу:

$$T_{об} = \frac{360}{K_{об}},$$

де T_{об} – тривалість одного обороту оборотного капіталу, днів;

K_{об} – коефіцієнт обороту оборотного капіталу.

$$T_{об} = \frac{360}{1,255} = 287 \text{ днів.}$$

Задача 4.

Визначити показники використання оборотного капіталу (коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження, тривалість обороту, рівень рентабельності оборотного капіталу), якщо виручка підприємства від реалізації продукції становила 4 400 тис. грн., вартість середньорічного залишку оборотних фондів – 550 тис. грн., прибуток підприємства – 480 тис. грн.

Розв'язок

1. Коефіцієнт обороту оборотного капіталу:

$$K_{об} = \frac{Vp}{OA_{cp}},$$

де K_{об} – коефіцієнт обороту оборотного капіталу;

Vp – виручка від реалізації продукції, грн.;

OA_{cp} – середньорічна вартість оборотного капіталу, грн.

$$K_{об} = \frac{4\,400}{550} = 8 \text{ обертів.}$$

2. Коефіцієнт завантаження оборотного капіталу:

$$K_{зав} = \frac{OA_{cp}}{Vp},$$

де $K_{зав}$ – коефіцієнт завантаження оборотного капіталу;
 OA_{cp} – середньорічна вартість оборотного капіталу, грн.;
 Vp – виручка від реалізації продукції, грн.

$$K_{зав} = \frac{550}{4400} = 0,125.$$

3. Тривалість одного обороту:

$$T_{об} = \frac{D_k}{K_{об}},$$

$T_{об}$ – тривалість одного обороту оборотного капіталу, днів;
 D_k – календарна кількість днів у періоді;
 $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотного капіталу.

$$T_{об} = \frac{360}{8} = 45 \text{ днів.}$$

4. Рівень рентабельності використання оборотного капіталу:

$$P_{OA} = \frac{Pr_{ч}}{OA_{cp}} \cdot 100 \%,$$

де P_{OA} – рівень рентабельності використання оборотного капіталу, %;
 $Pr_{ч}$ – чистий прибуток підприємства, грн.;
 OA_{cp} – середньорічна вартість оборотного капіталу, грн.

$$P_{OA} = \frac{480}{550} \cdot 100 = 87,3 \%.$$

Задача 5.

Розрахувати норматив оборотних фондів підприємства у виробничих запасах, якщо протягом 30 днів для виробництва продукції у підприємстві споживається пального у кількості 6 т за ціною 56 тис. грн. Період часу між двома черговими поставками пального становить 7 днів. Час на підготовку пального до виробничого споживання – 0,2 дня, час від моменту перерахування коштів постачальнику до отримання від нього пального на підприємстві – 3 дні.

Розв'язок

1. Середньодобова потреба підприємства у пальному:

$$Z_d = \frac{NP_m}{D_k},$$

де Z_d – середньодобова потреба підприємства у пальному, т;
 NP_m – місячна норма споживання пального, т;
 D_k – кількість днів у періоді.

$$Z_d = \frac{6}{30} = 0,2 \text{ т.}$$

2. Норма страхового запасу пального:

$$D_{стр} = Z_d \cdot D_{пост},$$

де $D_{стр}$ – норма страхового запасу пального, днів;
 Z_d – середньодобова потреба підприємства у пальному, т;
 $D_{пост}$ – період часу між двома черговими поставками пального, днів.

$$D_{стр} = 0,2 \cdot 7 = 1,4 \text{ дня.}$$

3. Загальна норма запасу пального:

$$D_z = D_{тр} + D_{підг} + D_{пост} + D_{стр},$$

де D_3 – загальна норма запасу пального, днів;
 $D_{тр}$ – транспортний запас, днів;
 $D_{підг}$ – час на підготовку пального, днів;
 $D_{пост}$ – період часу між двома черговими поставками пального, днів;
 $D_{стр}$ – норма страхового запасу пального, днів.

$$D_3 = 3 + 0,2 + 7 + 1,4 = 11,6 \text{ днів.}$$

4. Величина необхідного запасу пального у натуральному виразі:

$$Z_{\min} = Z_d \cdot D_3,$$

де Z_{\min} – необхідний (мінімальний) запас пального, т;
 Z_d – середньодобова потреба підприємства у пальному, т;
 D_3 – загальна норма запасу пального, днів.

$$Z_{\min} = 0,2 \cdot 11,6 = 2,32 \text{ т.}$$

5. Обчислимо норматив оборотних фондів у виробничих запасах:

$$NM_3 = Z_d \cdot C_p \cdot D_3,$$

де NM_3 – норматив оборотних фондів у виробничих запасах, грн.;
 C_p – ціна пального, грн.;
 D_3 – загальна норма запасу пального, днів.

$$NM_3 = 0,2 \cdot 56 \cdot 11,6 = 129,92 \text{ тис. грн.}$$

Задача 6.

Визначити норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, якщо відомо, що виробнича собівартість продукції за плановою калькуляцією становить 780 грн., у тому числі витрати на сировину та матеріали – 470 грн.; тривалість виробничого циклу – 6 днів, кварталний план виробництва продукції – 1 200 т.

Розв'язок

1. Середньоденний обсяг виробництва товарної продукції за виробничою собівартістю:

$$ТП_d = \frac{ТП_{кв}}{T_k},$$

де $ТП_d$ – середньоденний обсяг виробництва товарної продукції за виробничою собівартістю, грн.;

$ТП_{кв}$ – товарна продукція за квартал, грн.;

T_k – календарна тривалість періоду, днів.

$$ТП_d = \frac{1\,200 \cdot 780}{90} = 10\,400 \text{ грн.}$$

2. Коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві:

$$K_{нар.в} = \frac{MB + 0,5 \cdot (C_{пл} - C_m)}{C_{пл}},$$

де $K_{нар.в}$ – коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві;

MB – витрати на сировину та матеріали, грн.;

$C_{пл}$ – собівартість продукції за плановою калькуляцією, грн.;

C_m – витрати на сировину та матеріали у плановій собівартості продукції, грн.

$$K_{\text{нар.в}} = \frac{470 + 0,5 \cdot (780 - 470)}{780} = 0,801.$$

3. Норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві:

$$\text{НМн.в} = \text{ТПд} \cdot \text{Тв.ц} \cdot \text{Кнар.в},$$

де НМн.в – норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, грн.;

ТПд – середньоденний обсяг виробництва товарної продукції за виробничою собівартістю, грн.;

Тв.ц – тривалість виробничого циклу, днів;

Кнар.в – коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві.

$$\text{НМн.в} = 10\,400 \cdot 6 \cdot 0,801 = 49\,982,4 \text{ грн.}$$

Задача 7.

Річна потреба підприємства у сировині становить 980 тис. грн., ціна сировини – 560 грн./т, середньорічні витрати на зберігання одиниці матеріальних ресурсів – 25 грн./т, середня вартість розміщення одного замовлення – 39 грн.

Визначити оптимальний обсяг замовлення протягом року, період між черговими поставками, середній розмір поточного запасу та витрати підприємства, пов'язані з його зберіганням та розміщенням замовлень на постачання сировини в цілому.

Розв'язок

1. Оптимальний обсяг замовлення сировини:

$$P_{\text{п.опт}} = \sqrt{\frac{2 \cdot C_p \cdot V_{\text{р.зл}}}{C_m \cdot V_{\text{з.мл}}}},$$

де:

$P_{\text{п.опт}}$ – оптимальний обсяг замовлення сировини, т;

C_p – річна потреба у сировині, грн.;

$V_{\text{р.зл}}$ – вартість розміщення одного замовлення, грн.;

C_m – ціна сировини, грн./т;

$V_{\text{з.мл}}$ – витрати на зберігання одиниці матеріальних ресурсів, грн./т.

$$P_{\text{п.опт}} = \sqrt{\frac{2 \cdot 980\,000 \cdot 39}{560 \cdot 25}} = 74 \text{ т.}$$

У вартісному виразі оптимальний розмір замовлення становитиме:

$$P_{\text{п.опт}}^{\text{в}} = P_{\text{п.опт}} \cdot C_s,$$

де:

$P_{\text{п.опт}}^{\text{в}}$ – оптимальний розмір замовлення у вартісному виразі, грн.;

$P_{\text{п.опт}}$ – оптимальний обсяг замовлення сировини, т;

C_s – ціна сировини, грн./т.

$$P_{\text{п.опт}}^{\text{в}} = 74 \cdot 560 = 41\,440 \text{ грн.}$$

2. Оптимальна кількість замовлень на поставку сировини протягом року:

$$n_{\text{опт}} = \frac{C_p}{P_{\text{п.опт}}},$$

де:

$n_{\text{опт}}$ – оптимальна кількість замовлень на поставку сировини протягом року;

C_p – річна потреба у сировині, грн.;

$R_{п.опт}^B$ – оптимальний розмір замовлення у вартісному виразі, грн.

$$n_{опт} = \frac{980\,000}{41\,440} = 24 \text{ замовлень.}$$

3. Інтервал між двома поставками:

$$T_{опт} = \frac{T_k}{n_{опт}},$$

де $T_{опт}$ – інтервал між двома поставками, днів;

T_k – календарна тривалість періоду, днів;

$n_{опт}$ – оптимальна кількість замовлень на поставку сировини протягом року.

$$T_{опт} = \frac{365}{24} = 15,2 \text{ днів.}$$

4. Середній розмір поточного запасу сировини у підприємстві:

$$Z_{п} = \frac{R_{п.опт}}{2},$$

де $Z_{п}$ – середній розмір поточного запасу сировини, т;

$R_{п.опт}$ – оптимальний обсяг замовлення сировини, т.

$$Z_{п} = \frac{74}{2} = 37 \text{ т.}$$

5. Річні витрати підприємства, пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини:

$$V_{зам} = \frac{R_{п.опт}}{2} \cdot V_{зб}^1,$$

де $V_{зам}$ – витрати підприємства, пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини, грн.;

$R_{п.опт}$ – оптимальний обсяг замовлення сировини, т;

$V_{зб}^1$ – середньорічні витрати на зберігання одиниці матеріальних ресурсів, грн./т.

$$V_{зам} = \frac{74}{2} \cdot 25 = 925 \text{ грн.}$$

6. Річні витрати підприємства, що пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини:

$$V_{р.з} = n_{опт} \cdot V_{р.з}^1,$$

де $V_{р.з}$ – витрати підприємства, що пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини, грн.;

$n_{опт}$ – оптимальна кількість замовлень на поставку сировини протягом року;

$V_{р.з}^1$ – середня вартість розміщення одного замовлення, грн./т.

$$V_{р.з} = 24 \cdot 39 = 936 \text{ грн.}$$

7. Загальні витрати підприємства на зберігання запасу та розміщення замовлень:

$$V_{заг} = V_{зам} + V_{р.з},$$

де $V_{заг}$ – загальні витрати підприємства на зберігання запасу та розміщення замовлень, грн.;

$V_{зам}$ – витрати підприємства, пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини, грн.;

$V_{р.з}$ – витрати підприємства, що пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини, грн.

$$V_{заг} = 925 + 936 = 1\,861 \text{ грн.}$$

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3
ВИКОНАННЯ РУБІЖНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ 1

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

ТЕМА 5. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА, ПРОДУКТИВНІСТЬ І ОПЛАТА ПРАЦІ

Мета заняття: розглянути класифікацію персоналу підприємства та ефективності використання персоналу., проаналізувати кількісні та якісні показники використання персоналу, визначити забезпеченість підприємств персоналом та розрахунок додаткової потреби у найманій праці.

Питання до обговорення:

1. Розглянути класифікацію персоналу підприємства.
2. Проаналізувати кількісні та якісні показники використання персоналу.
3. Визначити забезпеченість підприємств персоналом та розрахунок додаткової потреби у найманій праці.
4. Розглянути показники руху та ефективності використання персоналу.

Практична частина:

ТЕСТИ:

1. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА – ЦЕ
 - A. Робітники підприємства
 - B. Працівники, які мають високий рівень кваліфікації
 - C. Працівники, які мають значний стаж роботи
 - D. Працівники, які отримали необхідну професійну підготовку та (або) мають практичний досвід і навички роботи
2. КАДРОВА ПОЛІТИКА НА ПІДПРИЄМСТВІ ВКЛЮЧАЄ
 - A. Відбір і просування кадрів
 - B. Підготовку кадрів і їх безперервне навчання
 - C. Розстановку працівників, створення сприятливих умов праці для працівників
 - D. Всі перераховані
3. ВСІ ПОСТІЙНІ, ТИМЧАСОВІ ПРАЦІВНИКИ, ПРИЙНЯТІ НА РОБОТУ ТЕРМІНОМ НА ОДИН І БІЛЬШЕ ДНІВ НЕЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО, ПЕРЕБУВАЮТЬ ВОНИ НА РОБОТІ, У ВІДПУСКАХ, ВІДРЯДЖЕННЯХ, ХВОРІЮТЬ ТОЩО - ЦЕ
 - A. Облікова чисельність
 - B. Середньооблікова чисельність
 - C. Середньомісячна чисельність
 - D. Явочна чисельність
4. ПРАЦІВНИКИ, ЩО З'ЯВИЛИСЯ НА РОБОТУ - ЦЕ
 - A. Облікова чисельність
 - B. Середньооблікова чисельність
 - C. Середньомісячна чисельність
 - D. Явочна чисельність
5. СТРУКТУРА ПЕРСОНАЛУ – ЦЕ ВІДСОТКОВЕ СПІВВІДНОШЕННЯ ОКРЕМИХ ГРУП ПЕРСОНАЛУ ЗА ТАКИМИ КЛАСИФІКАЦІЙНИМИ ОЗНАКАМИ, ЯК
 - A. Категорія персоналу
 - B. Вік персоналу

- C. Кваліфікація персоналу
- D. Усі відповіді правильні

6.3А ХАРАКТЕРОМ УЧАСТІ У ВИРОБНИЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПЕРСОНАЛ ПІДРОЗДІЛЯЄТЬСЯ НА

- A. Промислово-виробничий і непромисловий
- B. Робітників, службовців, спеціалістів, керівників
- C. Висококваліфікований, кваліфікований, некваліфікований
- D. Усі відповіді правильні

7. ВІДПОВІДНО ДО ХАРАКТЕРУ ВИКОНУВАНИХ ФУНКЦІЙ ВЕСЬ ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА ПІДРОЗДІЛЯЄТЬСЯ НА

- A. Виробничий і невиробничий
- B. Робітників, службовців, фахівців, керівників
- C. Висококваліфікований, кваліфікований, некваліфікований
- D. Спеціальності, професії, кваліфікація

8. ЕКОНОМІСТ ВІДНОСИТЬСЯ ДО НАСТУПНОЇ КАТЕГОРІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

- A. Керівники
- B. Фахівці
- C. Службовці
- D. Робітники

9. КВАЛІФІКАЦІЯ – ЦЕ

- A. Вид трудової діяльності, здійснення якої потребує відповідних спеціальних знань
- B. Вид трудової діяльності, здійснення якої потребує практичних навичок
- C. Більш вузький різновид трудової діяльності в межах професії
- D. Сукупність спеціальних знань і практичних навичок, що визначають ступінь підготовленості працівника до виконання професійних функцій обумовленої складності

10. СУКУПНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАТЬ І ПРАКТИЧНИХ НАВИКІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПЕВНОГО ВИДУ РОБІТ В ЯКІЙ-НЕБУДЬ ГАЛУЗІ ВИРОБНИЦТВА, НАЗИВАЄТЬСЯ

- A. Професією
- B. Спеціальністю
- C. Кваліфікацією
- D. Категорією

11. КАЛЕНДАРНА КІЛЬКІСТЬ ДНІВ У ПЛАНОВОМУ РОЦІ З ВІДРАХУВАННЯМ ВИХІДНИХ І СВЯТКОВИХ ДНІВ – ЦЕ

- A. Календарний фонд часу
- B. Номінальний фонд часу
- C. Ефективний фонд часу
- D. Реальний фонд часу

12. ПОКАЗНИКАМИ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ Є

- A. Виробіток і норма часу
- B. Виробіток і трудомісткість
- C. Трудомісткість і фондоозброєність праці
- D. Норма чисельності і норма часу

13. ВИРОБІТОК – ЦЕ

- A. Кількість продукції, вироблена в середньому на одному верстаті
- B. Кількість виробленої продукції, що приходить на одного середньооблікового працівника промислово-виробничого персоналу (робітника)
- C. Час на виробництво запланованого обсягу продукції
- D. Номенклатура продукції, що випускається

14. НАЙБІЛЬШ ПОШИРЕНИМ ПОКАЗНИКОМ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ Є
- A. Виробіток у натуральному вимірі
 - B. Виробіток у вартісному вимірі
 - C. Трудомісткість
 - D. Виробіток у трудовому вимірі
15. ЯКЩО ВИРОБІТОК НА ОДНОГО ПРАЦІВНИКА ПІДПРИЄМСТВА ПІДВИЩИТЬСЯ, ТО ТРУДОМІСТКІСТЬ
- A. Теж підвищиться
 - B. Знизиться
 - C. Залишиться незмінною
 - D. Усе залежить від особливостей конкретного підприємства
16. ЯКЩО ВИПУСК ПРОДУКЦІЇ ЗБІЛЬШИТЬСЯ, А КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА ЗАЛИШАЄТЬСЯ НЕЗМІННОЮ, ТО ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ
- A. Зростає
 - B. Знижується
 - C. Залишиться незмінною
 - D. Між наведеними показниками не існує прямого зв'язку
17. КОМПЛЕКС ПРИЧИН, ЯКІ СПОНУКАЮТЬ ПРАЦІВНИКІВ ДО ЦІЛЕСПРЯМОВАНИХ ДІЙ І Є РУШІЙНОЮ СИЛОЮ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ПОВЕДІНКИ НА ОСНОВІ ОСОБИСТОЇ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ І ЗАЛУЧЕННЯ ДО ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ - ЦЕ
- A. Мотивація
 - B. Координація дій
 - C. Психологія поведінки
 - D. Організація діяльності
18. ДО ПРЯМИХ МЕТОДІВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ВІДНОСЯТЬ
- A. Форми та системи оплати праці
 - B. Пільгове харчування
 - C. Гнучкі робочі графіки
 - D. Просування по службі
19. ДО НЕПРЯМИХ МЕТОДІВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ВІДНОСЯТЬ
- A. Форми та системи оплати праці
 - B. Пільгове харчування
 - C. Гнучкі робочі графіки
 - D. Просування по службі
20. ДО НЕГРОШОВИХ МЕТОДІВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ВІДНОСЯТЬ
- A. Форми та системи оплати праці
 - B. Пільгове харчування
 - C. Гнучкі робочі графіки
 - D. Участь у прибутках
21. ЗГІДНО З ТЕОРІЄЮ ІЄРАРХІЇ ПОТРЕБ МАСЛОУ ДО ПЕРВИННИХ ПОТРЕБ ЛЮДЕЙ ВІДНОСЯТЬСЯ
- A. Фізіологічні
 - B. Соціальні
 - C. Потреба в повазі
 - D. Потреба в самовираженні
22. СУМА КОШТІВ, ОТРИМАНА ПРАЦІВНИКОМ ЗА СВОЮ ПРАЦЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ — ЦЕ
- A. Номінальна заробітна плата
 - B. Реальна заробітна плата
 - C. Прибуток робітника
 - D. Прожитковий мінімум
23. ЗМІНУ В РІВНІ РЕАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ МОЖНА ВИЗНАЧИТИ, ПОРІВНЮЮЧИ ЗМІНИ В РІВНІ НОМІНАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЗІ ЗМІНАМИ В

- A. Рівні цін на товари та послуги
- B. Нормі прибутку
- C. Ставках оподаткування
- D. Продуктивності праці

24.ДО СФЕРИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЗГІДНО З ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ НАЛЕЖИТЬ РЕГУЛЮВАННЯ

- A. Мінімальної заробітної плати
- B. Оплати праці в організаціях, що фінансуються з бюджету
- C. Розмірів посадових окладів керівників державних підприємств
- D. Усі наведені відповіді правильні

25.У ТАРИФНО-КВАЛІФІКАЦІЙНОМУ ДОВІДНИКУ ВІДОБРАЖЕНО

- A. Вимоги до знань і вмінь робітників
- B. Тарифні коефіцієнти
- C. Тарифні ставки
- D. Форми та системи заробітної плати

26.ОСНОВНИЙ ЗАРОБІТОК ПРАЦІВНИКА У РАЗІ ПОГОДИННОЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ

- A. Відпрацьованим часом і тарифною ставкою
- B. Відпрацьованим часом і відрядною розцінкою
- C. Обсягом виконаної роботи і відрядною розцінкою
- D. Обсягом виконаної роботи і тарифною ставкою

27.У РАЗІ ВІДРЯДНОЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ОСНОВНИЙ ЗАРОБІТОК ПРАЦІВНИКА ВИЗНАЧАЄТЬСЯ

- A. Обсягом виконаної роботи у натуральному вимірі і тарифною ставкою
- B. Нормативною трудомісткістю роботи і відрядною розцінкою за одиницю продукції
- C. Обсягом виконаної роботи у натуральному вимірі та відрядною розцінкою
- D. Фактичною трудомісткістю роботи і відрядною розцінкою

28.ВІДРЯДНА РОЗЦІНКА— ЦЕ

- A. Показник збільшення розміру заробітної плати залежно від місця розташування підприємства
- B. Встановлений розмір добових виплат для відряджених робітників
- C. Середній тарифний коефіцієнт
- D. Розмір заробітної плати за одиницю продукції чи роботи

29.ОПЛАТА ПРАЦІ РОБІТНИКА В МЕЖАХ УСТАНОВЛЕНИХ НОРМ ЗА ПРЯМИМИ ВІДРЯДНИМИ РОЗЦІНКАМИ, А ВИРОБІТОК ПОНАД НОРМИ — ЗА ПІДВИЩЕНИМИ Є ХАРАКТЕРНОЮ ДЛЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ

- A. Прямої відрядної
- B. Відрядно-преміальної
- C. Погодинно-преміальної
- D. Відрядно-прогресивної

30.ДЛЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДОПОМІЖНИХ ПРАЦІВНИКІВ І ПІДСОБНИКІВ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ

- A. Пряма відрядна
- B. Непряма відрядна
- C. Акордна
- D. Бригадна

31.ВСТАНОВЛЕННЯ РОЗЦІНКИ ВІДРАЗУ ЗА ВЕСЬ ОБСЯГ РОБІТ З ВСТАНОВЛЕННЯМ ТЕРМІНУ ЙОГО ВИКОНАННЯ Є ХАРАКТЕРНИМ ДЛЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ

- A. Непрямої відрядної
- B. Прямої погодинної
- C. Акордної
- D. Відрядно-прогресивної

32. ДО ПОГОДИННОЇ ФОРМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НАЛЕЖИТЬ

- A. Акордна система
- B. Непряма відрядна система
- C. Відрядно-преміальна система
- D. Жодна з наведених систем

33. СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ, ЯКУ СЛІД ВИКОРИСТОВУВАТИ ПІДПРИЄМСТВУ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ, РЕЗУЛЬТАТ ПРАЦІ ЯКИХ НЕМОЖЛИВО НОРМУВАТИ, АЛЕ КЕРІВНИКИ ПРАГНУТЬ СТИМУЛЮВАТИ ЯКІСНЕ ВИКОНАННЯ НИМИ СВОЇХ ОBOB'ЯЗКІВ, Є

- A. Пряма відрядна
- B. Погодинна
- C. Погодинно-преміальна
- D. Відрядно-преміальна

34. ОСНОВНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА — ЦЕ

- A. Будь-який заробіток, що залежить від результатів праці працівника і визначається тарифними ставками, розцінками, посадовими окладами
- B. Встановлений державою розмір заробітної плати, нижче якого не може здійснюватись оплата за фактично виконану роботу
- C. Будь який заробіток, що за трудовим договором виплачується працівникові за виконану роботу та надані послуги
- D. Заробіток у вигляді винагород, інших заохочувальних і компенсаційних виплат

35. ДОДАТКОВА ЗАРОБІТНА ПЛАТА НЕ ВКЛЮЧАЄ

- A. Тарифні ставки
- B. Доплати
- C. Надбавки
- D. Премії

II. Виконання практичних завдань:

За даними річного звіту визначити показники продуктивності праці по підприємству.

Розрахунки надати у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Показники продуктивності праці по підприємству _____

Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р. у % до 20__ р.
1. Вартість валової продукції, всього, тис. грн			
в т.ч. по рослинництву			
по тваринництву			
2. Середньорічна чисельність працівників, осіб			
в т.ч. по рослинництву			
по тваринництву			
3. Продуктивність праці, грн			
в т.ч. по рослинництву			
по тваринництву			

Висновки: _____

Визначити середньомісячну зарплату працівників підприємства і співвідношення темпів росту продуктивності праці та її оплати. Розрахунки надати у вигляді таблиці 2.

Таблиця 2

Співвідношення темпів росту продуктивності праці та її оплати

Показники	Роки		20__ р. у % до 20__ р
	20__	20__	
Вироблено валової продукції на 1 середньорічного працівника – всього, грн.			
в т.ч. по рослинництву			
по тваринництву			
2. Витрати на оплату праці, всього, грн.			
в т.ч. по рослинництву			
по тваринництву			
3. Середньорічний заробіток працівника – всього, грн.			
в т.ч. по рослинництву			
по тваринництву			
4. Середньомісячний заробіток працівника – всього, грн.			
в т.ч. по рослинництву			
по тваринництву			
3. Вироблено валової продукції на 1 грн. оплати праці в основному виробництві, всього, грн.			
в т.ч. по рослинництву			
по тваринництву			

Висновки: _____

10.2.3. У базовому періоді середньооблікова чисельність працівників підприємства становила 710 осіб. Загальна кількість звільнених з роботи на підприємстві становить 30 чол., в т.ч. за власним бажанням – 10 чол. на роботу прийняли 15 чол. Розрахувати показники руху кадрів на підприємстві.

10.2.4. Середньооблікова чисельність промислово-виробничого персоналу на підприємстві у звітному періоді 120 осіб, обсяг товарної продукції – 1280 тис. грн. У плановому році продуктивність праці зросте на 8 %, а обсяги виробництва продукції – на 5 %. Обчислити чисельність промислово-виробничого персоналу у плановому періоді.

10.2.5. Підприємство розробили виробничу програму в розмірі 20 тис. одиниць. норма часу на одиницю продукції становить 0,6 люд. - год. Планова кількість днів роботи на одного працівника – 223 дні, тривалість робочої зміни – 8 год. Відсоток виконання норм виробітку становить 110 %, а відсоток втрат робочого часу передбачається на рівні 5 %. Визначити

планову чисельність основних робітників.

10.2.6. Річний обсяг випуску продукції цехом становить 54 тис. шт. Трудомісткість виробу знизиться від 52 до 47 хв. / дет. Ефективний річний фонд робочого часу працівника – 1860 год., запланований коефіцієнт виконання норм виробітку – 1,15. Визначити ріст продуктивності праці та відносне вивільнення робітників за рахунок зниження трудомісткості продукції.

10.2.7. Визначити заробітну плату робітника за відрядно-преміальною системою, якщо:

- фактичний виробіток за місяць становив 170 одиниць продукції при плановому завданні 150 одиниць;
- норма часу на виконання одиниці продукції 1,1 нормо-годин;
- годинна тарифна ставка робітника 6,85 грн.;
- доплата за виконання плану – 10 %, за кожний відсоток перевиконання – 1,1 % до тарифної заробітної плати.

Задачі для самостійного розв'язку

10.2.8. Обсяг виробничої програми підприємства складає 3680 млн. грн., що на 20 % більше, ніж у базовому періоді. Виробіток на одного працівника в базовому періоді – 7360 грн., питома вага виробничих робітників у промислово-виробничому персоналі – 40 %, продуктивність нового і модернізованого обладнання в середньому зросла на 25 %.

Визначити:

- чисельність промислово-виробничого персоналу та плановий обсяг виробництва, виходячи із базової продуктивності праці;
- зміну чисельності промислово-виробничих працівників за рахунок окремих факторів;
- ріст продуктивності праці на плановий період за рахунок всіх факторів;
- виробіток продукції на одного робітника промислово-виробничого персоналу на плановий рік.

10.2.9. Середньооблікова чисельність промислово-виробничого персоналу на підприємстві у звітному році становить 250 осіб, випуск товарної продукції - 2557 тис. грн. У плановому році обсяг товарної продукції збільшиться на 123 тис. грн., а продуктивність праці зросте на 6 %. Визначити:

- продуктивність праці у звітному і плановому роках;
- чисельність промислово-виробничого персоналу у плановому році;
- динаміку обсягу товарної продукції, продуктивності праці і чисельності персоналу.

10.2.10. Розрахувати місячну заробітну плату робітника IV розряду при відрядно-преміальній системі оплати праці. Загальний відпрацьований час – 22 дні, норма виробітку за заміну становить 1100 шт. виробів, тривалість зміни – 8,2 год. За місяць робітник виробив 27500 виробів. За виконання норми нараховується премія 20 %, за кожен процент перевиконання плану – 1.5% тарифної заробітної плати.

10.2.11. Визначити абсолютні та відносні зміни обсягу товарної продукції у плановому році, які відбулися за рахунок змін продуктивності праці та чисельності працюючих на основі наступних даних:

№п/п	Показники	Од.вимір.	звітний	плановий
1.	Товарна продукція	тис. грн.	4530	5436
2.	Чисельність працюючих	осіб	2265	2471

ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

МЕТА: обґрунтувати структуру операційних доходів підприємства, визначити рівень собівартості основних видів продукції та її структуру.

Питання для самостійного вивчення

1. Зміна критичного обсягу виробництва продукції під впливом окремих чинників.
2. Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками.
3. Чинники, що впливають на собівартість продукції.
4. Напрями удосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.
5. Поняття, роль і функції ціни у ринковій економіці. Види цін (тарифів) і сфери їх застосування.

I. Повторення теоретичного матеріалу:

1. Поточні витрати на продукування виробів (послуг), їх класифікація і структура.
2. Поточні витрати (собівартість продукції) як комплексний економічний показник.
3. Критичний обсяг виробництва продукції («точка беззбитковості»), графічний та аналітичний методи знаходження.
4. Кошторис виробництва і собівартість товарної продукції. Зміст і методика обчислення кошторису виробництва.
5. Розрахунки кошторису виробництва за окремими економічними елементами. Практичне значення та порядок розробки кошторису виробництва залежно від стадії і форми передбачення, наявності інформаційної бази, розміру підприємства.
6. Собівартість валової, товарної і реалізованої продукції. Витрати на одиницю обсягу товарної продукції.
7. Обчислення собівартості окремих виробів. Калькулювання та його місце в економічних розрахунках.
8. Об'єкти калькулювання і калькуляційні одиниці. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат.
9. Методика обчислення окремих статей калькуляції. Особливості калькуляції одиниці продукції, виготовлюваної з комплексної сировини і внаслідок товарообмінної операції (бартеру).
10. Прогнозування собівартості нових виробів на етапах їх розробки та освоєння виробництва; можливі методи прогнозування: питомих витрат, баловий, агрегатний, кореляційний.
11. Обґрунтування і вибір стратегії зниження поточних витрат на підприємствах України.
12. Стратегічні напрями регулювання поточних витрат на різногалузевих підприємствах.
13. Групи шляхів (чинників) зниження поточних витрат у розрахунку на одиницю продукції: підвищення технічного рівня виробництва; удосконалення організації виробництва, праці та управління; збільшення обсягу виробництва і підвищення якості продукції.
14. Методика визначення впливу окремих (сукупності) техніко-економічних чинників на зміну (зменшення, збільшення) поточних витрат.
15. Сутнісна характеристики, види, методи встановлення і регулювання цін на продукцію, послуги.
16. Методи встановлення ціни: собівартість плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку; за рівнем поточних цін (конкуренції); за рівнем попиту тощо.
17. Визначення ціни на основі зворотної калькуляції. Система знижок і доплат до базової ціни.
18. Граничні ціни на окремі види продукції. Можливі напрями вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.
19. Цінова стратегія і цінова політика підприємства.

II. Виконання практичних завдань:

Визначити структуру операційних витрат підприємства і зробити відповідні висновки (табл. 1).

Таблиця 1

Структура операційних витрат за елементами підприємства

Показники	20__ р.		20__ р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Матеріальні витрати				
Витрати на оплату праці				
Відрахування на соціальні заходи				
Амортизація				
Інші операційні витрати				
Всього				

Висновки: _____

Визначити структуру прямих витрат підприємства на виробництво основних видів продукції і зробити відповідні висновки (табл. 2).

Таблиця 2

Структура прямих витрат основних видів продукції підприємства

_____ - за 20__ р.

№ п/п	Основні показники	_____		_____	
		Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %
1.	Прямі матеріальні витрати				
	в т. ч. корми				
	насіння				
	нафтопродукти				
	послуги сторонніх організацій				
	решта матеріальних витрат				
2.	Витрати на оплату праці				
3.	Інші прямі та загальновиробничі витрати				
	в т. ч. амортизація необоротних активів				
	відрахування на соціальні заходи				
	решта прямих та загальновиробничих витрат				
ВСЬОГО :			100		100
Собівартість 1 ц, грн					
виробнича					
комерційна					
Ціна 1 ц, грн					
Прибуток в розрахунку на 1 ц, грн					

Висновки: _____

Задачі для самостійного розв'язку

20.5. Визначити та обчислити суми витрат підприємства, що пов'язані з його операційною, фінансовою та інвестиційною діяльністю:

- нараховано заробітну плату працівникам підприємства у сумі 4000 грн.
- підприємством придбано автомобіль за 16000 грн.
- нараховано платіж за оренду складського приміщення 2500 грн.
- працівнику видано на відрядження 370 грн.
- підприємством придбані облігації державної позики на суму 10000 грн.
- нараховано платежі за електроенергію в розмірі 1500 грн.
- підприємством нараховано відсотки за користування короткостроковим банківським кредитом у розмірі 930 грн.
- у виробничий цех видано сировини на суму 2000 грн.

20.6. Визначити суму загально виробних витрат, яку необхідно включити до собівартості одиниці виробу, якщо відомо, що сума загально виробничих витрат 55 тис. грн., основна заробітна плата виробничих робітників цеху 32 тис. грн., а виготовлення одного виробу оплачується за відрядною розцінкою 3,2 грн.

20.7. Протягом року підприємство виготовляє 6000 одиниць виробу А , 8700 одиниць виробу Б, 10200 одиниць виробу В. Витрати на основну заробітну плату робітників, зайнятих на виготовленні виробів, становили: А – 26800 грн., Б – 34840 грн., В – 36900 грн. Ріні накладні витрати підприємства становлять 140000 грн. Розподілити накладні витрати між окремими виробами і визначити суму накладних витрат, що будуть включені до собівартості одного виробу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема 7. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

МЕТА: провести аналіз ефективності виробничо-комерційної діяльності підприємства, сформулювати здатність проводити комплексні економічні розрахунки з метою обґрунтування управлінських рішень та виявлення резервів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств.

Питання для самостійного вивчення

1. Державна політика оподаткування та прибутковість підприємств.
2. Динаміка та шляхи підвищення рентабельності на підприємствах АПК.
3. Зовнішні чинники підвищення ефективності виробництва.
4. Рівень прибутковості підприємств різних галузей економіки України.
5. Динаміка та шляхи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей економіки України.

I. Повторення теоретичного матеріалу:

1. Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства (організації).
Складання фінансового плану підприємства (організації).
2. Прибутковість (дохідність) підприємства. Валовий, чистий та реінвестований прибуток.
3. Практика використання прибутку (доходу) підприємства.
4. Визначення суми прибутку до оподаткування.
5. Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства.
6. Рентабельність товарної продукції (продажу) та окремих виробів.
7. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства. Методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства.
8. Групи показників для оцінки прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності, методи їх обчислення.
9. Економічний ефект, диференціал (фінансовий ліверидж) і коефіцієнт фінансового важеля.
10. Сутнісна характеристика і вимірювання ефективності виробництва.
11. Змістова характеристика видів ефективності:
 - за наслідками - економічної та соціальної;
 - за місцем отримання ефекту - локальної (госпрозрахункової) та народногосподарської;
 - за ступенем збільшення ефекту - первісної та мультиплікаційної;
 - за метою визначення - абсолютної та порівняльної.
12. Система показників ефективності виробництва (узагальнююча); показники використання праці (персоналу), виробничих фондів, фінансових коштів.
13. Класифікація чинників підвищення ефективності виробництва за певними ознаками:
 - джерелами зростання; напрямками розвитку і вдосконалення виробництва;
 - місцем реалізації у системі управління виробництвом.
14. Внутрішні чинники підвищення ефективності виробництва («тверді» - технологія, устаткування, матеріали та енергія, виробництво; «м'які» - організація і системи, працівники, методи роботи, стиль управління).
15. Зовнішні чинники підвищення ефективності виробництва: державна економічна і соціальна політика, інституційні механізми, інфраструктура, структурні зміни в суспільстві та економіці.

II. Виконання практичних завдань:

Визначити основні показники ефективності реалізації продукції на підприємстві.

Таблиця 1

Результати реалізації основних видів продукції підприємства

у 20__ р.

Види продукції	Кількість, ц	Виручка		Повна собівартість продукції		Прибуток (збиток)		Рівень рентабельності, %
		всього, тис. грн.	1 ц, грн.	всього, тис. грн.	1 ц, грн.	всього, тис. грн.	1 ц, грн.	
Зернові								
Соняшник								
Овочі								
Молоко								
Приріст ВРХ								
Приріст свиней								

Висновки:

Визначити показники фінансових результатів діяльності підприємства в таблиці 2.

Таблиця 2

Фінансові результати діяльності підприємства _____

Стаття	20__ р.	20__ р.	20__ р. у % до 20__ р.
Дохід (виручка) від реалізації продукції			
Податок на додану вартість			
Акцизний збір			
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції			
Собівартість реалізованої продукції			
Валовий прибуток			
Інші операційні доходи			
Адміністративні витрати			
Витрати на збут			
Інші операційні витрати			
Фінансові результати від операційної діяльності - прибуток			
Фінансові доходи			
Фінансові витрати			
Інші витрати			
Фінансові результати від звичної діяльності до оподаткування – прибуток (збиток)			
Фінансові результати від звичної діяльності			
Чистий прибуток			

Висновки: _____

На основі методики обчислення рентабельності: виробничих засобів; сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу визначити показники рентабельності підприємства в таблицях 3–4.

Таблиця 3

Вихідні дані для аналізу рентабельності

Показники, тис. грн.	20__ р.	20__ р.	20__ р. у % до 20__ р.
1. Чистий прибуток			
2. Прибуток від звичайної діяльності			
3. Прибуток від операційної діяльності			
4. Валовий прибуток			
5. Собівартість реалізованої продукції			
6. Чистий виторг від реалізації продукції			
7. Валюта балансу			
8. Власний капітал			

Таблиця 4

Розрахунок показників рентабельності

Показник	20__ р.	20__ р.	Відхилення, %
Рентабельність сукупних активів			
Рентабельність власного капіталу			
Валова рентабельність продажів			
Операційна рентабельність продажів			
Чиста рентабельність продажів			

Висновки: _____

Для самостійного підсумкового економічного аналізу підприємства необхідно провести розрахунки і зробити висновки за даними таблиці 5.

Таблиця 5

Основні економічні показники діяльності підприємства

Показники	одиниці виміру	20__ р.	20__ р.
1. Закріплено землі, всього:	га		
з них : ріллі	га		
2. Середньорічна чисельність працівників с.-г. виробництва	чол.		
з них: в рослинництві	чол.		
тваринництві	чол.		
3. поголів'я тварин і птиці	ум. гол.		
4. Вартість валової продукції в порівняльних цінах 2005 р.	тис. грн.		
в т.ч.: рослинництва	тис. грн.		
тваринництва	тис. грн.		
5. Вироблено валової продукції на 1 працівника	грн.		
в т.ч.: рослинництва	грн.		
тваринництва	грн.		
6. Середньорічна вартість основних виробничих засобів	тис. грн.		
7. Середньорічна вартість оборотних засобів	тис. грн.		
8. Виручка від реалізації продукції	тис. грн.		
в т.ч.: рослинництва	тис. грн.		
тваринництва	тис. грн.		
9. Фондозабезпеченість	тис. грн.		
10. Фондоозброєність	тис. грн.		
11. Фондовіддача	грн.		
12. Фондомісткість	грн.		
13. Прибуток (збиток)	тис. грн.		
в т.ч.: рослинництва	тис. грн.		
тваринництва	тис. грн.		
14. Рівень рентабельності	%		
в т.ч.: рослинництва	%		
тваринництва	%		
15. Фонд оплати праці, всього	тис. грн.		
16. Середньорічна зарплата одного працівника, грн.			
17. Рівень прибутку по підприємству, %			

Висновки:

1. Яка рентабельність обороту забезпечить окупність капіталовкладень в сумі 800 тис. грн. за 6,5 років, якщо середньорічний оборот реалізованої продукції становить 920 тис. грн.? Визначити ріст цільового прибутку за рік з метою зменшення терміну окупності капіталовкладень на 0,5 року.

2. На початок звітнього року середньорічна вартість основних фондів дорівнювала 1250 тис. грн., обсяг реалізованої продукції - 2000 тис. грн., рентабельність продукції - 25%. У розрахунковому році обсяг реалізації збільшився на 10%, фондомісткість - на 15%, величина прибутку - на 50 тис. грн., а рентабельність продукції зменшилась на 2%. Визначити рентабельність основного капіталу у звітньому та розрахунковому роках.

Задачі для самостійного розв'язку

3. Результати виробничо-комерційної діяльності підприємства за рік:

- обсяг продажу продукції – 100 тис. одиниць;
- ціна за одиницю продукції - 150 грн.;
- змінні витрати на весь обсяг продукції – 3000 тис. грн.;
- постійні витрати на весь обсяг продукції – 5000 тис. грн.

Кон'юнктура ринку вимагає зниження ціни до 120 грн. / од.

Визначити:

- необхідний обсяг виробництва продукції без збитків (з нульовою рентабельністю – виручка від реалізації відшкодує валові витрати);
- таку величину прибутку, яку було досягнуто від реалізації продукції в попередньому році.

4. Вартість основних фондів на 1.01. звітнього року становила 1450 тис. грн. з 1.05. введено основних фондів на суму 200 тис. грн., а з 1.07. виведено з експлуатації основних фондів на 300 тис. грн. Фондомісткість становила 0,85, рентабельність продукції 25%, чисельність працюючих - 200 чоловік. У наступному році планується збільшити обсяг реалізації на 10%, рентабельність продукції на 5%. Визначити усі можливі показники стану та ефективності використання основних фондів у звітньому та розрахунковому роках.

5. На малому підприємстві витрати на оренду приміщень та їх утримання становить - 12 000 тис. грн. на рік, витрати на управління, інженерне і виробничо-господарське обслуговування, амортизацію устаткування - 3000 тис. грн. за рік, змінні витрати на один виріб - 200 грн., а ціна його - 300 грн.

Необхідно визначити мінімальний обсяг випуску продукції на рік, який забезпечить беззбитковість виробництва.

6. Необхідні для проведення аналізу дані наведені в табл. 6, розрахунок показників ділової активності виконаний у табл. 7

Таблиця 6

Дані з балансу і звіту про фінансові результати

Показники, тис. грн.	У базисному році	У звітному році
1. Валюта балансу	750	720
у тому числі:		
2. Необоротні активи	435	450
3. Оборотні активи	315	270
з них:		
3.1. Товарно-матеріальні запаси	192	171
3.2. Дебіторська заборгованість	99	84
3.3. Грошові активи	24	15
4. Власний капітал	540	531
5. Довгострокові зобов'язання	30	33
6. Кредиторська заборгованість	180	156
7. Чистий виторг від реалізації продукції	984	877

Таблиця 7

Розрахунок показників ділової активності

Показник	Базисний період	Звітний період	Відхилення
Коефіцієнт оборотності активів			
Коефіцієнт оборотності запасів			
Термін обігу запасів, днів			
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості			
Термін обігу дебіторської заборгованості, днів			
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості			
Термін обігу кредиторської заборгованості, днів			
Тривалість операційного циклу, днів			
Тривалість фінансового циклу, днів			

Висновки: _____

Рекомендована література

№ з/п	Підручники, навчальні посібники	Кількість примірників у бібліотеці або на кафедрі для базової літератури
Базова		
1	Економіка підприємства: навчальний посібник / О. М. Бандурка, Є. В. Ковальов, М. А. Садиков, О. С. Маковоз; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків: ХНУВС. – 2017. – 192 с.	Електронний варіант
2	Яркіна Н.М. Я 74 Економіка підприємства : Навч. посіб. / Н. М. Яркіна. – Вид. 2-ге перероб. і доп. – К. : Видавництво Ліра-К, 2017. – 600 с.	Електронний варіант
3	Економіка підприємства: магістерський курс : навчальний посібник./ за ред. проф. А.І. Яковлева, доц. Ларки Л.С. – Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – 516 с.	Електронний варіант
4	Каленюк І. С. Економіка освіти : навч. посіб. К. : Знання України, 2013. 316 с.	Електронний варіант
Допоміжна		
5	Економіка підприємства [Текст] : навч. посіб.; реком. МОН України для студентів ВНЗ / В. О. Протопопова, А. Н. Полонський ; М-во освіти і науки України. - [К.] : ЦУЛ, 2003. - 220 с. : табл. - Бібліогр.: с.217-219. - ISBN 966-7634-47-7	
6	Економіка підприємства [Електронний ресурс] : Навч. посіб. / Т.П. Макаровська ; Н.М. Бондар ; Межрегиональная Академия управления персоналом. - Электрон. текстовые дан. - К. : МАУП, 2003. - 1 эл. опт. диск (CD-ROM) : ил. - (Тематична бібліотека електронних видань МАУП. Серія "Менеджмент організацій") (Тематична бібліотека електронних видань МАУП. Серія "Облік і аудит"). - Загл. с титул. екрана. - Библиогр.: с. 293-297. - ISBN 966-608-264-0	
7	Економіка підприємства [Текст] : навч. посіб.; реком. МОН України для студентів ВНЗ / В. О. Протопопова, А. Н. Полонський ; М-во освіти і науки України. - [К.] : ЦУЛ, 2003. - 220 с. : табл. - Бібліогр.: с.217-219. - ISBN 966-7634-47-7	

Інформаційні ресурси

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України <http://dspace.nbuv.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRNsoc_gum/EkUk/index.html
- 3.. Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Офіційний сайт Кабінету міністрів України [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>